

ГУЦУЛЬЩИНА

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ ВСЕГУЦУЛЬСЬКОЇ ЄДНОСТІ

Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

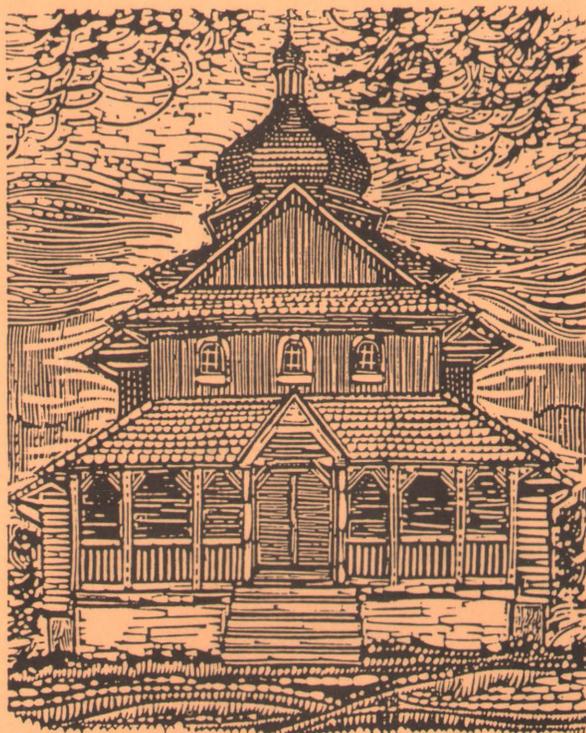
Рік IV.

ТОРОНТО, ЖОВТЕНЬ 1988.

Ч. 13.

988

1988

“HUTSULSHCHYNA” — ILLUSTRATED REGIONAL MAGAZINE

Vol. IV. — TORONTO, OCTOBER 1988 — №: 13.

Published by Ukrainian World Consolidation of Hutsuls
diasporiana.org.ua

„ГУЦУЛЬЩИНА“

Ілюстрований журнал всегуцульської єдності
Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

Редакційна колегія:

Лідія Бурачинська, Іван Дурбак, д-р Михайло Лоза, д-р Іван Сеньків
Галя Трутяк і Ігор Чмола — головний редактор.

“HUTSULSHCHYNA” — Illustrated Magazine

Редакція:

c/o Ihor Czmola
60 Chateau Ct., — Depew, N.Y., U.S.A., 14043

Адміністрація:

c/o Mykola Bilchak,
43 Parkway Ave. — Toronto, Ontario, Canada, M6R 1T6

ЗМІСТ:

Галя Трутяк: Гуцульський храм св. Юрія на „Верховині“	1
Марія Лабунька: Ювілейні рефлексії з Філядельфії	5
Іван Сеньків: Яків Головацький	7
Ігор Чмола: Гуцульщина, 1648-ий рік і гетьман Богдан Хмельницький	9
Теодор Микитин: Полковник Семен Височан	12
Роман Крохмалюк: Що кажуть нам старовинні гуцульські легенди-перекази?	15
Українські мистці і Гуцульщина: Степан Луцик	16
Інж. Іван Вінтоняк: У 15-ту річницю смерти д-ра Богдана Левицького	21
М. Л.: З нових видань про Гуцульщину (закінчення)	24
Василь Потяк: Лист з Британії (продовження)	27
З родинної хроніки:	
В. Пилипюк: Золотий ювілей подружжя п-тва Володимира і Анни Стахових в Торонті	31
Присутній: 40 літній ювілей подружжя Василя і Гані Кізланів в Гамільтоні	32
Уродини Маркіяна Трутяка	33
Весільні дзвони	33
Посмертні згадки:	
Ліда Бурачинська: Відійшла видатна одиниця	34
Бл. п. Степан Грекуляк	36
Василь Кізлан: Відійшла у вічність 100-літня гуцулка Ольга Наконечна	37
Бл. п. Дмитро Щур	38
Бл. п. Іван Варварук	38
З листів до редакції	39
Пожертви на пресовий фонд „Гуцульщини“	40
Пожертви на діяльність УСОГ	40

Обкладинка — „Церква в Глен Спей“ —
дереворит мистця Богдана Божемського

ГУЦУЛЬЩИНА

ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ ВСЕГУЦУЛЬСЬКОЇ ЄДНОСТИ

Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

Рік IV.

ТОРОНТО, ЖОВТЕНЬ 1988.

Ч. 13.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ХРАМ СВ. ЮРІЯ НА „ВЕРХОВИНІ“

28-29 травня 1988 року на „Верховині“, осели Українського Братського Союзу в Глен Спей, Н.Й., гуцули урочисто відсвяткували храм св. Юрія.

Чи можна висловити, яке почуття охоплює гуцула-верховинця, коли почує про храм св. Юрія? В цей чарівний час, коли розбуджена земля вбирається в зелені шати, коли цвітуть дрібненькі квітки на полонинах — приїжджає св. Юрій-Переможець на білому коні в круті та скалисті верхи гуцульських Карпат покритих темними смерековими лісами. Думки-мрії газдів і газдинь в діяспорі летять до рідних гражд у зелені полонини та високі гори і до традицій Верховинської землі. Буде ходити по селах закосичена вінками маржина, а в Юрієве надвечір'я будуть горіти вагри перед оселями аж до півнів — бо празник цей ввесь у ворожінню, аби жодні уроки не ловились дорогоцінної маржини, та щоб свят-лицар Юрій охороняв людську працю від нечистих та ворожих сил.

Ще 27 травня в п'ятницю рано з площі церкви св. Димитрія, 123 Ля Роз Евеню, Етобіко — виїхав автобус з учасниками храму в далеку дорогу, повертаючи до Гамільтону і Боффало, щоб забрати людей, які теж їхали на храм.

Перед вечером автобус приїхав на широке подвір'я „Верховини“, де вже чекали на нас радісно усміхнені гуцули, які приїхали автами раніше та щиро вітали ся з нами.

У головному будинку люди записались у Людмили Гайдар і, отримавши від неї ключі, розмістились по привітних кімна-

тах зеленої „Верховини“. Після вечери гості розійшлись по „Верховині“ і милувались її вечірньою красою, яку творили: покручені доріжки, високі дерева, зелені сосни, білі берези та безліч кущів, деякі у пахучих квітах.

З далекої провінції Канади, Альберти, приїхала на храм п. Василина Михасюк, яка у суботу, 28 травня разом з п. Анною Стахів реєстрували учасників храму та продавали їм білети на Мистецьку програму.

Після обіду затрембітав Василь Соловчук у трембіту, сповіщаючи про початок храму св. Юрія та скликаючи громаду до відновленої просторої авдиторії на його відкриття.

З великою приємністю учасники храму оглядали виставку мистецьких картин маестра Богдана Божемського, які він зі смаком порозкладав на сцені і на столах під сценою. Були намальовані гуцули й гуцулки, церкви з Карпатських сіл, дружинники з іконою, св. Юрій на коні, св. князь Володимир і св. княгиня Ольга та багато інших.

Гуцульський храм св. Юрія відкрив заступник голови ГУ УСОГ на Канаду Степан Бакай. Він привітав гостей і газдів та газдинь, членів Гуцульських Товариств, подякував усім, що приїхали на „Верховину“, та побажав якнайкраще провести храм св. Юрія, який проходив на прославу

Тисячоліття Хрещення України.

Д-р Михайло Лоза виголосив глибоко продуману доповідь на тему: „Міркування з нагоди 1000-ліття хрещення Укра-

їни“. Доповідь почав короткою характеристикою передхристиянської доби, а потім перейшов до процесу християнізації України і закінчив завершенням цього процесу офіційним охрещенням Русі-України св. Володимиром Великим.

Після короткої дискусії над доповіддю, Степан Бакай запросив членів УСОГ та гостей, які мали бажання, на гуцульське засідання.

Микола Більчак звітував про фінанси адміністрації журналу „Гуцульщина“. Михайло Мохнач — голова Контрольної Комісії, перевіривши фінансовий стан УСОГ, дав признання скарбникові Анні Стахів за зразкове ведення фінансової господарки.

За видавництво монографії „Гуцульщина“ говорили: Дмитро Ткачук — голова Видавничої Комісії, Іван Андрусак — секретар УСОГ, Михайло Луців і Атанасій Стефурак з Пенсильвенії й інші. Танасій Опарик порадив, щоб краще насвітлити процес боротьби гуцулів між двома сві-

товими війнами, як теж дії УПА. Д-р Михайло Лоза запевнив присутніх, що рукопис монографії є в нього і після коректи передасть його Видавничій Комісії.

Редактор Ігор Чмола виготовив для Василя Петришин величезну картку з ведмедиком, убраним у гуцульський киттар. Учасники підписувались на ній, бажаючи хворій Василю Петришин скорого видужання та повороту до громадської праці.

Василина Д. Петришин — голова Головної Управи УСОГ, перебуває в шпиталі. Степан Бакай, який заступає її в часі недуги, підкреснув вболівання учасників храму, що через хворобу голова УСОГ не змогла приїхати на храм.

Скінчивши засідання, присутні пішли перебраться на вечерю-бенкет. У тому часі відвідав „Верховину“ Джек Пеленс, відомий актор, поставний, високий, говорить українською мовою. З ним гуцули багато розмовляли, а також зробили фотографії.

Похід до Символічної Могили

Фото Анастасія Федасюк

У чистенькій вигідній їдальні гуцули і їхні гості засіли за столи. Бенкет відкрив Степан Бакай. Він ще раз привітав „чесних“ газдинь і газдів і просив заспівати „Многая літа“ з нагоди 1000-ліття хрещення України.

Господар гостини Степан Генрик-Березовський пояснив, що день св. Юрія на Гуцульщині, один із найбільш святочних днів.

*Ек май затрубив наш светий Юрій,
Зазеленіли гори долини,
Гори, долини, щей полонини.
Пішли голоси по всіх долинах,
По буковинах тай по річинах,
По річинах тай по Карпатинах,
Усі землі зазеленіли
Всі буковини тай зашірили...
Ой, ек затрубив пресвятий Юрій,
Гори, долини звеселилися,
Ліс си звеселив тай садок зацвив.*

Господар попросив о. Ігоря Пеленського провести перед вечерею молитву та

поблагословити їжу. По смачній вечері господар представив членів головного стола та попросив їх до привітів.

Учасників храму св. Юрія вітали: о. Ігор Пеленський, Іван Олексин — голова Українського Братського Союзу і Михайло Луців — заступник голови ГУ УСОГ на ЗСА. Анна Стахів привітала учасників храму від голови ГУ УСОГ — Василю Петришин.

Голова УБС Іван Олексин у своїм привіті сказав: „Мені надзвичайно мило і приємно привітати всіх вас на цій родинній гостині та побажати вам від УБСоюзу успішно провести свій храм на нашій прекрасній „Верховині“, яка, як не Граждою то природньою красою пригадує вам рідні сторони і я сподіюся, що ви чуєтеся тут, як у себе дома.

Буваю часто на різних регіональних з'їздах і не у гнів іншим мушу сказати, що гуцули таки найбільш популярні і найбільш шановані і то не тільки у своїй українській громаді, але також і серед

Джек Пеленс з учасниками Гуцульського Храму

Фото Степан Трутяк

чужинців. Твердий характер, тверда постанова щодо долі свого поневоленого народу бути господарем на своїй землі, ваша ноша і традиції та багато інших шляхетних прикмет — творять надзвичайно чудову картину, яка манить серце і душу та зроджує завзяття до відплати ворогам за кривди і наруги.

Бути сьогодні разом з вами та мати змогу привітати вас від УБС і від мене особисто є великою честю і за те я вам щиро вдячний. Ви були, є і будете завжди близькі нашим серцям.“

Дуже було мило як господар правдивою гуцульською говіркою деклямував:

*Екаж тота полонинка на весні весела,
Ек овечки на ню ідут из кожного села.
Ек овечки на ню ідут та все біленькії,
А за ними вівчарики, хлопці молодії.*

*Екаж тота полонинка зелена, весела,
Ек на неї вірушаєт маржинка из села.
Ой, піду я в полонинку, там затримбітаю,
Щоби мене було чути на дів'єту стаю...*

Бенкет закінчив молитвою о. Ігор Пеленський.

Мистецьку частину програми, яка відбувалася в аудиторії „Верховини“ відкрив Михайло Луців — аранжер. На сцену вийшла Іванна Кононів і жартівливо почала свій виступ, на що присутні весело зареагували. Вона вибрала гарну в'язанку гуцульських співанок і виконала їх дуже добре. Пізніше заграла на дрімбі. Знайомі звуки журливої дрімби чарували гуцулів і вони нагородили Іванну Кононів гримкими оплесками.

*Ой, заграйте музиченьки, щоби люди чули,
Щоби знали ек данцюют сараки гуцули.*

Спочатку почали грати гуцульські трієсті музики, а присутні танцювали що мали сили, на зміну їм грала оркестра Б. Гірняка. В міжчасі Анна Стахів і Галя Трутяк продавали квитки на прекрасну керамічну вазу роботи Дарії Кулеби з Торонта, яку вона подарувала на гуцульський храм св. Юрія. Продано 175 квитків, а вазу виграв Володимир Стахів з Торонта. Розбавлені присутні заспівали

„Многая літа“ п-ву Анні і Володимирові Стаховим, які святкували 50-ліття подружнього життя. Також співали „Многая літа“ п-ні Наді Андрушко у день її уродин. Забаву закінчили о 2-ій годині ночі.

У неділю рано, 29 травня, гарно повбрані учасники храму йшли до дерев'яної гуцульської церкви св. Володимира на „Верховині“, яку виповнили вщерть разом з комбатантами округи Нью-Йорк і місцевими вірними. Отець Ігор Пеленський повагом відправляв Службу Божу. Після Служби Божої всі вийшли на церковне подвір'я, і довга процесія з церковними хоругвами та прапорами комбатантів пішла до Символічної Могили, де священники відслужили соборну Зелено-святкову Панахиду за упокій душ поляглих у боротьбі за волю України і за спокій душ членів УСОГ, які відійшли в позасвіти. Сумно співали присутні „Вічну пам'ять“ для тих, що їх вже нема між нами. Затрубіла трубка тужливу мелодію, а на кінець заридала трембіта високо на Символічній Могили.

Точно о 12-ій годині задзвонили дзвони церков „Верховини“, щоб разом з усіми українськими церквами діяспори прославити 1000-ліття Хрещення України і підчеркнути єдність діяспори з Україною.

Тому що, автобус не вертався до Торонта в неділю, а в понеділок, то гуцули ще набувалися на „Верховині“ — прощали рідних і знайомих котрі від'їжджали автами додому — бажали їм щасливої дороги.

Ранком 30 травня почали учасники храму готуватись у дорогу, з'їли полуденок, подякували господині і господареві „Верховини“ за смачні харчі і добру обслугу, заспівали „Многая літа“ голові Українського Братського Союзу Іванові Олексинові та всім працівникам „Верховини“, посідали в автобус і повні незабутніх вражень вирушили в дорогу під проводом Степана Геніка-Березовського.

Галя Трутяк

Марія Лабунька

ЮВІЛЕЙНІ РЕФЛЕКСІЇ З ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Вступаючи в цей унікальний для нас 1988 рік, рік Великого Ювілею Хрещення Руси-України, кожний з нас по-своєму зачав його святкувати. Потворилися комітети більші і менші. Всі суботи і неділі місяців: травня, червня і липня заповнені ювілейними програмами. Осінь так само вже перевантажена. Хто з якихось причин не встиг утиснутися в ювілейний рік, то заплянував це на слідчий. Чому ні? Це ж раз на тисячу років! Найбільше видно і чути тих, що вже довгими місяцями готувалися до цих святкувань: хори, драматичні гуртки, наукові інституції, митрополія. Кожний хоче прислужитися хоч малим камінчиком до великої мозаїки, яку творить у цьому році українська спільнота своїми святкуваннями. Правда, є й такі, що невдоволено бурчать, бо Тисячоліття стало їм на перешкоді до здійснення особистих плянів, але на них нікто не звертає уваги.

**

Я спинаюся тільки на святкуваннях нашої митрополії, які відбулися 22-го травня ц.р. у Філядельфії. Це була архиєрейська Служба Божа в катедральному храмі Пречистої Диви Марії, яку відправляв митрополит Стефан Сулик у сослуженні єпископів: Інокентія Лотоцького, Василя Лостена, Роберта Москаля, Михайла Кучмяка і Мирона Дацюка. Присутніми були також достойники місцевої латинської церкви: кардинал Кроль, архиєпископ Бевелаква й інші. Вони мали свої місця по лівій стороні іконостасу, а по правій стороні було місце для нашого митрополита; в перших 4-ох лавках по правому боці сиділи сестри, а за ними дві лавки відвоювали собі Пласт і СУМ. По лівій стороні сиділо чотири лавки священників, а тоді всі інші, що були впущені до катедрі за квитками. Треба згадати, що входу до церкви рівно пильнували впо-

рядчики. Службу Божу співав місцевий катедральний хор разом із хором з Нью-арку. Обидвома хорами диригував п. Осип Лупань. Проповідь українською мовою виголосив владика І. Лотоцький, котрий рівнож провів зі всіма присутніми формулу відновлення хрещення. Англійською мовою проповідь говорив о. Бернард Панчук (незваний ширший філядельфійській громаді). Була також місцева телевізія. Все виглядало достойно і репрезентативно. Велика і гарна катедра, чудові єпископські ризи завжди надають величного блиску того рода відправам. Але! Воно моє і суб'єктивне „але“. Але, якщо би не було тої добре приготовленої та обдуманної якраз до нашого Тисячоліття проповіді о. Панчука, то навіть віднова хрещення не збуджувала в мене настрою і свідомости, чому якраз ми там зібралися. Не відчувалося важности великої хвилі, великого, іншого від усіх, неповторного моменту.

За останніх двадцять років нам доводилося бути присутніми, якраз у Філядельфії, на багатьох архиєрейських літургіях. Ми вітали патріярха Йосифа, ми вітали папу Івана Павла II-го. І тому мені здається, що цим разом мало бути щось інше. Чого бракувало мені у цих відправах з нагоди Тисячоліття? Бракувало великої процесії, бракувало молоді, і бракувало хоч скромного водосвяття. Яка це віднова хрещення, як нема хоч символічної краплі води, а в уяві стоять вам перед очима Йордан і Дніпро. Не згадуючи вже, яке значення мала свячена вода для нашого народу.

**

Кілька років тому, як я давала задачу учням у Рідній Школі: „Яким ви хотіли би бачити вже недалекий наш Ювілей Хрещення Руси-України?“ був вибір на-

писати щось, або намалювати, — то майже всі діти, а було їх кілька клас, що через кілька років у якийсь спосіб писали чи малювали про Тисячолітній Ювілей Хрещення виявляли бажання соборности і політичної єдности та багато води й отців з кропилами. Я майже певна була, що принайменше це останнє вони побачать.

П'ятьдесят років тому Україна обходила 950-літній Ювілей Хрещення. Кому стукнуло 60 років життя, той може пригадувати собі ті святкування. У моєму селі Печеніжин, ми учні Рідної Школи плели гірлянди з чатиння і прикрашували подвір'я і залю Читальні Просвіти, де мала відбутися частина ювілейних урочистостей. З нами була наша вчителька Гафійка Пнівчук, котра говорила, що за 50 років ми дочекаємося великого ювілею Тисячоліття, і що воно напевно буде в Києві, і що ми тоді будемо вже на різних посадах, а її на світі вже не буде, і тоді ми будемо пригадувати собі наші святкування в Печеніжині. Я слухала тих слів і думала собі: як така мудра наша вчителька так дивно якось до нас говорить. Ми тринадцять- і чотирнадцятьлітні дівчата, в запасах і фартушках, на якихось посадах, і чому Тисячоліття має бути в Києві, а не в Печеніжині? (Підлітки запам'ятовують навіть не дуже зрозумілі для себе фрази.) З якихось причин я не пригадую собі процесії. Але пригадую собі проби хору, як ми співали в мішаному хорі разом зі старшими і вивчали таку пісню:

*Дрожить ви трухливі, поганські ідоли,
Ховайтесь кумири у нетрях яруг,
Бо смерть наступає на гори і доли
Спасати народ свій від ваших наруг!
Князь раду скликає в просторих хоромах,
Всевадно сідає на золотім столі
І каже: от, завтра прийматиму Бога,
На Дніпр хто не прийде той ворог мені!
Палає кадило в крицевих шоломах.
Тризуб та трираменний хрест став на
горах,
А нарід побожно хрестився в Дніпрі.*

Не знаю, хто написав ці слова, ані хто уложив музику до них, ані чи я не пропу-

стила чогось, але пам'ятаю хто подбав, щоб ми їх вивчили і запам'ятали, з якої це було нагоди. Тому, з великою вдячністю згадую сьогодні диригента хору Онуфрія Козьменка (живе ще в Україні) і згадану вище учительку (померла два роки тому в Україні), що заставила нас тоді співати в хорі і плести гірлянди з чатиння.

**

Українське Спортове Товариство „Тризуб“ у Філядельфії чи не одиноке, що потрапило згуртувати на Олімпіяді з нагоди Тисячоліття найбільшу кількість молоді (понад 700 молодих змагунів з ЗСА і Канади). Приглядаючись з приємністю сотням молодих хлопців і дівчат, що з'їхались з багатьох українських скупчень, я з прикрістю і докором думала, чому злегковажено цю молодь у релігійних святкуваннях, тим більше, що наша церква саме тепер переживає таке велике випробування.

**

Хто з вас, Дорогі Земляки, пам'ятає щось із святкувань 950-ліття на Гуцульщині, то нехай поділиться з нами, а при тому подумає, що залишаємо ми нашим дітям із святкувань Великого Ювілею, щоб пам'ятали нас хоч наступних 50 років!

Філядельфія, червень 1988 р.

Іван Сеньків

ЯКІВ ГОЛОВАЦЬКИЙ

(Розділ з монографії „Наша Гуцульщина“)

Яків Головацький

Яків Головацький (1814-1888) був членом „Руської трійці“. Замолоду захоплювався ідеями європейського романтизму та народною культурою простолюття. В 30-х роках XIX ст. мандрував він по селах та містах Галичини, Буковини та Закарпаття, шукав по церквах та монастирях за історичними пам'ятками, збирав народні пісні, працював сотрудником у Микитинцях (1842-46), згодом був парохом у Хмелевій коло Заліщик над Дністром. На старі літа заломався психічно, став москвофілом, кинув посаду професора української мови на Львівському університеті і виїхав з родиною до Росії у 1867 році.

Головацький залишив цікавий репортаж п.н. „Мандрівка по Галицькій та Угорській Русі“, в якій багато місця посвятив гуцулам. Цей репортаж надрукував автор по-чеськи в 1841/42 рр. у празькому журналі „Časopis Českého Musem“, а в 1842 році — по-польськи в двомовному

російсько-польському журналі „Jutrzenka“, що виходив у Варшаві. Чеський рукопис Головацького, написаний у формі листів до приятеля, зберігався в архівах Львівської бібліотеки. Повне видання „Мандрівки“ по-українськи появилoся щойно 1976 р. в журналі „Жовтень“, ч. 6, Львів 1976, стор. 49-96. Переклад з чеського Марії Деркач.¹⁾

Свою „Мандрівку по Галицькій та Угорській Русі“ розпочав автор в липні 1839 р. описом подорожі зі Львова, через Миколаїв, Стрий, Сколе, Болехів, Коломию і Косів. „Тут бачив я вже гуцулів і гуцулок“, пише він. „Гуцули в синіх або червоних широких штанах, тісно зішнурованих на литках ремінцями від взуття, біла сорочка трохи випущена на верх, на рукавах вишита червоною і білою заплоччю, на грудях великий мосяжний хрест, з плечей недбало звисає короткий сердак, білий або червоний капелюх з низьким дном і доволі широкою крисою, замаєний спереду павиним пером. Обличчя поважне, але лагідне, довге, гладко причесане кучеряве каштанове волосся, хода легка, вільна, мова виразна, пряма, про що запитаєш, відповідь з певністю і невимушеною чемністю.“

„У жінок теж запримітив якусь сміливість; дівчата в своїй простоті так наївно відповідають, що аж дивно, самі теж ставлять різні питання. Подолянка цього не зробить ніколи, бо там є більше пасток на її невинність, тому в них більше обережності.“

З Косова поїхав автор дальше через Яворів, Буковець, Криворівню і Жаб'є понад Черемош у Чорногору. По цілоденній їзді прибув він із своїми товаришами на полонину Кострич, де заночував в колибі полонинських вівчарів. Ватаг накормив їх бриндзою і кулешою і переночував. Тут автор подивляв гуцульську гостинність ватага, який не хотів

взяти від нього жодної заплати. „Одна з головних рис“, — пише Головацький, — „у характері тутешнього українця — те, що він вважає ганьбою взяти плату від подорожнього, якого прийняв як гостя. На ніч прийме кожний гуцул, почастує усім, що найліпшого вдома має, але плати не візьме навіть найбідніший.“

„Ми їхали полонинами все вище й вище“ — пише автор далі. — „Вузька стежка вивела нас аж на верхів'я Черногори. Мене обвіяв холодний вітер, груди дихають вільним повітрям, серце б'ється прискорено, забуваєш суєту буденности... Я побачив себе в країні величезних гір; куди не глянеш, усюди сині вершини, одна з-перед другої рветься вгору. Тисячі й тисячі вершин поставлені в ряд, одні за одними, наче ціле військо гір. Це військо стоїть на сторожі, не пускаючи сюди завойовників; вільна, незаймана, незаплямлена кров'ю ворога земля! З гордістю дивиться тутешній гуцул на весь простір під ногами. Він перший пізнав цю землю, він назвав кожную вершину, кожную скелю, яри, урвища, долини й потоки... Тому тутешній мешканець, хоча він нераз бідний і часом не має найнеобхіднішого, живе скромно, у патріярхальному устрою, але живе вільно, виграючи собі на сопліці, з чередами корів і отарами овець. Він має більше гордості, ніж ті, що живуть у домах на далеких рівнинах; він привітніший, гостиніший і щасливіший — тому, що вільний!“

„Бще, пане, від гуцула ніхто брехні не чув і не буде!“

Зійшовши з Черногорського шпилью, автор розлучився з товаришами і з гуцулом-провідником, пішов сам вузьким проходом на південь, на Закарпаття. „По дорозі зустрічав я гуцулів і гуцулок,“ — пише він, — „що вертали пішки з Сигота з ярмарку, який галицькі гуцули дуже радо відвідують. Дійшов я так аж до першого села на угорським боці. Тут зайшов я найперше до митного уряду, щоб мені підписали перепустку. В митній станиці мав я нагоду ближче познайомитися з гуцулами, що великими групами верта-

ли з Сигота. Вигляд цієї юрби, що наближалася здалеку, був дуже мальовничий, червоні, білі сердаки, червоні й сині шаравари верхівців на конях чудово гармонізували між собою. Здавалося, наче я бачив запорожців зі Старої Січі, з тією різницею, що цей похід був спокійний, безоружний.“

„Увійшовши до митного уряду і, поклонившись, розповідали вони, що хто продав і що має оплатити з куплених речей. Урядник сказав, щоб показали все, що везуть або несуть, бо прикордонна сторожа буде перевіряти. На це старий гуцул з повагою відповів: „Еще, пане, від гуцула ніхто брехні не чув і не буде чути!“

„Кому б не сподобалися ці шляхетні, з народною гідністю мовлені слова? Чи не чудова характеристика народу?! Справді, ці слова мов би вийняті з уст, відбиті з серця і гідні справжнього українця.“

„Більша частина куплених речей, якот червоні ремінні пояси, круглі низькі капелюхи, не підлягали митові, бо кожний ніс це на собі, але залізні речі: коси, гаки, мотики, цвяхи й т. д. треба було зважити й оплатити. Щоби скоріше все поррахувати, написав урядник одному гуцулові меншу круглу суму і сказав йому, щоб прикордонній сторожі назвав суму, написану на папері. Гуцул ніяк не хотів на це погодитися, кажучи: „Як я, пане, можу казати, коли мене тільки стоєт? і ледве дав себе переконати, що на тім нікому не залежить, що інакше треба було б рахувати четвертини й шості частини грейцара. Отже, народ тут навіть хитрувати не вміє! Справді, тільки безмірні гори могли виховати й зберегти таку шляхетну чесність!“. Цією похвалою Головацький закінчує свою розповідь про гуцулів. Він пішов далі на Закарпаття.

Яків Головацький емігрував до Росії в 1867 р., де одержав становище голови Археологічної комісії в місті Вільно на Литві.

10 років пізніше видав він ще 4-томну збірку українських пісень, яка появилася друком в Москві п.н. „Народныя песни Галицкой и Угорской Руси“. Ці пісні він збирав ще замолоду сам, але найбільше

одержав їх від своїх молодих і старших віком збирачів. В першому томі цього видання поміщено нарис про гуцулів („Горцы, Гуцулы“, стор. 685-712). Далі слідує пісня про опришків, які Головацький називає „Гайдамацькими думами“. На початку помістив баладу про О. Довбуша „Ой, по-під гай зелененький...“. Потім маємо у цьому збірнику один з найраніших записів баладної пісні про опришка Марусяка і про попадю Марусю, яка залишила шлюбного чоловіка і пішла вгори з Марусяком:

*„Ой по горі, горі, горять ми огні,
Попада Маруся терен избирає.
Терен избирає, в огник прикладає,
В огник прикладає, жалібненько плаче...“*⁽²⁾

Примітки і бібліографія:

1. Я. Головацький: Мандрівка по Галицькій та Угорській Русі. Описана в листах до приятеля у Л. — „Жовтень“. Львів 1976, ч. 6, стор. 49-96. З чеського переклала Марія Деркач.

2. Я. Головацький: Народныя песни Галицкой и Угорской Руси. Москва 1878. Ч. 1-3. Часть 1, Думы и думки. Иван Франко: Вибрані статті про народну творчість. Упорядкував О.І. Дей. Вид. АН. Київ 1955, с. 237. Осип Петраш: Останні роки Якова Головацького. — „Жовтень“, ч. 6, Львів 1980, стор. 110-118.

Ярослав Головацький (прибране ім'я): пісні Два віночки, Смерть милих, Коротка відомість о рукописах Славянських і Руских. — „Русалка Дністровая“. У Будимі 1837. „Вінок русинам на обжинки“. Ч. 1, 1846, ч. 2, 1847, видані у Відні братами Іваном та Яковом Головацькими.

Я. Головацький: Розправа о язичі южно-руським і его наричіях. Львів 1848.

Його ж: Граматика руської мови. Львів 1849.

Його ж: О народной одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии. — В книзі: Записки русско-го общества по отделу этнографии. СПб. 1877, т. VII.

Ігор Чмола

ГУЦУЛЬЩИНА, 1648-ий РІК І ГЕТЬМАН БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Осіньню 1988-го року минає 340 років від днів, коли переможна козацька армія гетьмана Богдана Хмельницького вступила на галицькі землі. Ціла Західна Україна спалахнула народними повстаннями. Не осталась позаду теж і Гуцульщина. Завданням цього нарису є розповісти про участь гуцулів у визвольній боротьбі Українського народу в 1648-му році.

Нашу розповідь будемо вести на основі історичної повісті Теодора Микитина „Полковник Семен Височан“. Появилась вона у Львові, у видавництві „Каменярь“, в 1968-му році. Повість Микитина — це в основному оповідання про діла батька і сина, про Гната і Семена Височана.

Енциклопедія Українознавства присвятила їм окремі гасла. Там на стор. 258-ій читаємо:

„Височан, Гнат (кін. 16-17 в.) засновник нових сіл на Покутті; в 1620-х рр. вів боротьбу з татарами й шляхтою.“

„Височан, Семен один з провідирів народного повстання, що почалося восени 1648-го року в Галичині при наближенні Хмельницького до Львова; діяв на Покутті; повстання не мало тривалого характеру й залишилося без наслідків. 1651 Височан обороняв Вінницю з Богуном, пізніше був лисянським полковником; 1666 засланий у Московщину.“

Коли Теодор Микитин писав свою історичну повість, мусів він користуватись науковими розвідками сучасного дослідника історії Гуцульщини Володимира Грабовецького. У 1982-му році вийшла у Львові його більша праця „Гуцульщина XIII-XIX століть“. Там Грабовецький признається, що в розшуках за

історичними даними часів Хмельниччини, основні джерела знаходить він у: Рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР, Жерелах до історії України Руси (Збірник документів з історії України XVI-XVIII ст. у 11-ти томах, Львів, 1895-1924) і в 24-му і 25-му томі збірника *Acta grodzkie i ziemskie*, Львів 1931 і 1935.

У вище згаданій праці Грабовецького читаємо: „Усі збройні виступи на західноукраїнських землях у 1648 р. очолював ‘проводир повсталого черні’ народний полководець Семен Височан. Армія його налічувала 15 тис. чоловік. Поділені на полки і сотні (на зразок козацьких військ) повстанці розпочали наступ на шляхту...”

„На півдні загони Семена Височана підтримували повстанці Заболотівщини на чолі з полковником Кравцем. До них приєдналися гуцули — народний рух охопив і Гуцульщину.“

У часі, коли Височан очищував північне Покуття, на півдні робив те саме полковник Кравець. Не дармувала теж і Гуцульщина. Здобуто і цілком знищено замок Станіслава Потоцького в Печеніжині, як теж і укріплені замки Яблоновських в селах Дебеславцях і Лючі.

Прочистивши терен, повстанські війська, підкріплені козацькими з'єднаннями, рушили до Пнів'я. Грабовецький пише: „Найголовніший успіх у діяльності Семена Височана — це здобуття гуцульської фортеці в Пневі, закладеної в XVI ст. магнатами Куропатвами, яка, за словами істориків, була „найбільш забезпеченим замком в Русі“.

Зчерги повертаємо до історичної повісті Теодора Микитина. Автор вводить нас у життя Покуття на початку 17-го століття. У селі Вікторіві жив тоді Гнат Височан. В тих часах наскакували ще на галицькі землі татарські загони. Гнат Височан зумів зорганізувати військові відділи, що успішно боролись з наїздами татар. Польська влада, що своїми силами не могла протиставитись татарам, мусіла оцінити боротьбу Височана і нагородила його шляхетським званням. Думала вона, що Височан, одержавши нагороду, стане польським слугою. У цьому вона помилилася.

Повість розпочинається приїздом Семена Височана до рідного села Вікторова після закінчення ставропільської школи у Львові. Це дало причину до святкування. З'їхались усі побратими. Приїхали теж і побратими-гуцули. З їхнім ватагом, опришком Юрою, в'язала Гната Височана давня дружба. Одного разу в погоні за татарами загнався Височан з

побратимами аж під Печеніжин. Тут попав він у татарську засідку. Із скрутною ситуації вирятували його опришки. Важко пораненого Гната Юра взяв до Печеніжина, де лікували його найкращі знахори. Опришки приступили до з'єднань Височана і стали побратимами.

Приїхали вони теж на святкування до Вікторова. Їхній приїзд автор описує такими словами: „Стрункі, як гірські ялиці, смагляві, чорнооки, вершники були одягнені у короткі сірчачки і льняні, вишивані вузькою червоною смужкою сорочки, випущені поверх товстих вовняних холощ. Вони носили не шапки, а круглі чорні кресані, прикрашені пишними пір'ями, а на ногах мали шкіряні постолі. За широкими, оздоблених сріблом і бронзою, чересів визирали перламутрові головки пістолів. У кожного вершника був за спиною мушкет, а в руці — залізна сокирчина на довгому і тонкому ясеневому топорищі.“

У часі святкувань приходить вістка про татарський наїзд. Гнат Височан з побратимами вирушає в похід. Приходить до боевого хрещення Семена Височана.

Минають літа. Гнат Височан на землях галицького старости Гербурта освоює нове село біля Боднарєва. В тому часі на Україні багато землі лежало облогом. Для землевласників було це втратою. Тому вони раділи, коли знайшлась підприємчива людина і на їх землях закладала нове село. Така людина звалась осадчим. В нагороду одержувала вона від землевласника кілька ланів землі. Поселенцями нового села ставали кріпаки-втікачі. Було це проти закону, але в тих часах на землях під польською владою існувало право сильного. В основному поселенці нового села на 10 років були звільнені від панщини. Гнат Височан закладав нові села на основі волозького права. В таких селах не можна було вводити панщини. Поселенці платили землевласникові данину.

Заложивши нове село біля Боднарєва, Гнат Височан переселився туди з своєю ріднею. Своє обійстя він укріпив і зробив з нього свєрідну фортецю.

Так прийшов 1648-ий рік. З України приходять вістки про повстання, про перші перемоги. Підгір'ям проходять розбиті відділи польських військ. Появляються перебрані за жєбрєків посланці з універсалами гетьмана Богдана Хмельницького. Заходять вони і до дому Височанів. Височани, батько й син, здають собі справу, що настала хвилинка, коли Україна, а з нею і Підгір'я, зможуть скинути польське ярмо. Вони потайки, при допомозі по-

братимів, приготують народне повстання.

Галицький староста Гербурт збирає в Галичині нові польські полки. Включає він у це діло і шляхтичів Височанів. Їм цього й тільки треба. Забезпечені урядовими документами об'їжджають вони Підгір'ям і роблять своє діло.

Хмельницький розбиває польські війська під Пилявцями, і козацька армія вступає на Галицьку землю. Староста Гербурт довідується, що Височани підготовляють повстання і висилає по них у Боднарів дві корогви польського війська. Приходить до бою, який стає початком повстання на Підгір'ї. Повстанці перемагають. Однак у бою важко поранено Гната Височана. Повстанські старшини вибирають своїм провідником Семена Височана і надають йому чин головного підгірського полковника.

На вістку про повстання прибувають до Боднарева тисячі охочих до боротьби людей. Семен Височан свідомий, що слабо укріплена, та й ще біля Галича батьківська хата не може бути центром повстання. Він рішається здобути для тієї цілі сильно укріплений замок Лукашевича в Отинії. Свій задум переводить він у дійсність. Шляхта втікає із охопленого повстанцями терену до укріплених панських замків і фортець. Падають одні за одним панські замки. Прочистивши терен, Семен Височан з'єднується з опришками ватага Юри, і спільними силами рушають вони під найсильніший замок тодішньої Галичини Пнів магната Куропатви.

Гетьман Хмельницький, довідавшись про заміри Височана, висилає йому на підмогу відділ козаків. У повісті Микитина — це вісім сотень досвідчених у здобуванні укріплених становищ козаків під проводом осавула Григора Явора. Спільно здобувають вони пнівський замок, а другого ранку п'ятнадцятисячна армія повстанців Підгір'я вирушає під Львів, щоб там з'єднатись з козацькою армією Богдана Хмельницького.

У кожній повісті повинна бути теж і любовна історія. Автор уводить у життя Семена Височана дві дівчини. Перша з них шляхтянка Зоя Закревська, дочка власника села Братківці. Зубожілі Закревські раді б посвоячитись з багатими Височанами. Семен однак лиш залицявся до Зої, справжню любов переживає він з кріпачкою Оксаною Ковальчук. Височани хочуть викупити її, справа заплутується, а коли приходить повстання, пані Закревська бере Оксану, як свою служницю до пнівського замку. Із здобуттям Пніву приходить теж і до розв'язки любовної історії.

Повість Теодора Микитина для нас гуцулів цікава ще й тим, що автор дослівно залюблений у Гуцульщину і гуцулів. На кожному місці підкреслює він красу, відвагу і посвяту гуцулів. Їх приїзд усе попереджає пісня. Ось одна з них:

*Зібралися легіники
в дорогу, дорогу,
помоліться ляшки-панки,
перед смертю Богу, —*

Пишемо цей нарис не тільки, щоб відмітити участь Гуцульщини в змаганнях України за волю в 1648-му році, але теж, щоб і підчеркнути, що Гуцульщина все вважала себе частиною України і на заклик народного провodu все була готовою стати до бою.

На іншому місці цього числа поміщуємо кінцевий уривок повісті Теодора Микитина „Полковник Семен Височан“, бо хочемо познайомити наших читачів з цікавим стилем писання автора.

Кінчаємо наш нарис словами, які тепер, в 1988 році є такими ж актуальними, як були вони в 1648 році. Оті слова Микитин вкладає в уста свого героя полковника Семена Височана: „Якби серед нас була єдність, то ми давно здобули б собі волю. А то так: Як тільки стає до бою Київська земля, то дримає Галицька, як піднімається Поділля, то мовчить Підгір'я. Тоді до нас прийде воля та доля, як підніметься на бій уся Україна, як степ з'єднається з горами, а Дніпро з Черемошем, як на голос козацьких литавр, озвуться в Чорногорі трембіги. І хто сидітиме в запічку, коли інші проливатимуть свою кров, того треба карати як ворога.“

Теодор Микитин

ПОЛКОВНИК СЕМЕН ВИСОЧАН

(Уривок з історичної повісти)

Заголовна ілюстрація до історичної повісти Т. Микитина „Полковник Семен Височан“

У світлицю стали заходити запрошені Семеном на раду повстанчі сотники і полковники.

Прибув і ватаг Юра з двома опришками-старшинами. З козацького табору приїхали два сотники і два сотенні осавули. Після короткої наради господарі та гості сіли на коней і подалися оглянути розташування замку.

На мурах зразу ж забихкали гармати. Проте ядра і на цей раз нікому шкоди не заподіяли — вони навіть не долетіли до старшин.

— То добре, що не шкодують пороху, — радів Ярій. — Адже ж нам треба знати, де зосереджені лядські гармати.

Він, не кваплячись, пильно оглядав гору та замок, шукав вигідних для наступу місць, але не знаходив. Стрімка, оголена від дерев та кущів гора, нові високі мури та вежі надійно захищали Куропатву і шляхту.

Осавул замислився, мовчав.

Над Карпатами збиралися брудні осінні хмари і, ніби ще не знаючи, куди податися, ліниво повзли по небу.

— Ніч буде як могила, — здивився на хмари Ярій. — Така, як Року Божого тисяча шістсот тридцять п'ятого, коли ми з кошовим отаманом Сулимою здобували кодацьку фортецю, — заглибився у спогади. — І либонь вона була могутніша од пнівської, та ще й на Дніпровій кручі. Будовав її для душогуба Конєцьпольського французький інженер Боплан. Пан не шкодував золота на її будову, ще й тисячі кріпаків пригнав зі своїх маєтків над Дніпро. За два роки спорудив таку фортецю, що могутнішою не було на всій Україні. А Сулима за одну ніч її здобув, — спалахнули завзяттям очі Ярого. — Гей, гей! То був славний лицар, царство йому небесне, — зняв з пошани до покійного шапку з гладко поголеної голови, на якій залишився тільки довгий, перетканий вже сивиною, чуб-оселедець. — Я тоді починав козакувати... А знаєш, полковнику, скільки нас, козаків, було? Усього вісім сотень та ще сотні три самарських міщан, які приєдналися до Сулими. Що людські руки збудували — те вони і зруйнувати можуть, — каже наш гетьман. Коли гадаєш наступати? — перейшов од спогадів до діла.

Семен зняковіло повів очима по старшинах.

— Радили, та не врадили, — признався. — Думок багато. А вашмосць що порадив би?

— Скільки у вас війська? — не відповідаючи на запитання, поцікавився осавул.

— Кінного та пішого тисяч п'ятнадцять, — похвалився Семен. — Та ще тридцять гармат.

— Отакої, біс йому під ребро! — вигукнув здивовано Ярій, зупиняючи коня. — Нам казали про десять тисяч, але ми не дуже вірили. Гадали, що люди перебільшують... Ти запитував про мою думку? Я радив би повести наступ уночі. Якщо ніч буде темна і вітряна, нікто не одважиться палити на мурах вогнищ, щоб не викликати пожежі. Якби у нас були драбини, такі, щоб їх перекинути через рови, то можна спробувати щастя.

Слова осавула переконали старшин.

— Драбин у нас понад півсотні, — порадував Ярого Семен.

— Подбайте, вашмосці, щоб військо було готове до наступу, — звернувся до старшин. — Самі, не покладаючись на десятників, перевірте кожну гармату, кожну драбину, кожен мушкет. За це кожен з вас відповідає головою.

Його голос зазвучав так твердо і владно, що навіть Ярій мимохіть випрямився у сідлі, ніби перед своїм козацьким полковником.

„Такого, хочеш не хочеш, а слухати мусиш“, — подумав з пошаною про Семена, молодий вік якого спочатку викликав у осавула якусь тривогу.

І Семен, і Ярій були такої думки, що слід наступати зразу в різних місцях. Такий наступ розпорошить ворожі сили, і, зосереджені в одному місці, гармати не будуть серйозною перешкодою при штурмі замку.

Тепер усе залежало від того, яка буде ніч.

Вістку про наступ повстанці сприйняли з радістю. Їм набридло безділля, а близьке сусідство схованої за мурами шляхти розпалювало їх завзяття і ненависть. Тисячі очей тривожно поглядали на каламутне небо, чи, борони Боже, не виподжується на небосхилі.

Але причин для тривог не було. День швидко згасав, осінній, короткий вечір переходив у ніч, густі сутінки спливали на Підгір'я. Десь далеко, з окутаних темрявою гір, дужий поривчастий вітер гнав

хмари, що клубочились над Карпатами, і вони щільно заслонили небо.

Над Чорногорою спалахнула блискавка, розрізала небосхил і, ужаливши землю, згасла.

На замку перекликнулись вартові, озвались труби. Хтось запалив було на мурах просмолений хворост, але вітер вдарив крилами, розкидав вогнище, і, злякавшись пожежі, вартові швидко його загасили.

Минала вже північ, як Семен дав наказ до наступу.

Повстанці безшумно приволокли драбини, звели їх угору і, притримуючи за кінці шнурами, перекинули через рови. По них, ніби по містках, стало перебігати на той бік ровів військо. Стукіт тисяч ніг губився у гуркотінні громів, що лютували над Підгір'ям.

І все ж під спалах блискавиць у замку врешті помітили небезпеку, і шляхта зняла переполох. На мурах запалили просмолені колоди, хворост. Вітер злюче накинувся на вогнища, у повітрі, загрожуючи пожежею, закружляли іскри. Але для шляхти повстанці були грізніші од пожежі.

Озвались безладні мушкетні постріли, вдарила гармата, гаркнули фальконети. Зіштовхнуті з мурів, покотилися колоди, кам'яні брили, бочки з землею.

То тут, то там застогнали поранені. Але мушкетерам і гармашам Куропатви ідкий дим виїдав очі, заважав стріляти, заслоняв наступаючих. Кулі та ядра тільки зрідка вражали повстанців. Зате колоди і каміння калічили людей, залишаючи за собою криваві стежки.

Семен і Ярій, які також перейшли по драбинах рови, намагалися встигнути скрізь, де наступаючим було сутужно, посилали їм нові підкріплення.

Тим часом козаки, які вже досягли валів, приставили драбини до мурів. Та перших смільчаків, що вдерлися на мурі, покалічили, порубали, зіштовхнули.

Шляхта, знаючи, що пощади їй не буде, оборонялася люто, завзято.

Падаючи з мурів, вбиті і поранені котилися по стрімкому схилу гори, збивали своїми тілами тих, що наступали. Зги-

нув, розторощений кам'яною брилою, полковник Копистка, полягли десятки повстанців, порідшали козацькі ряди, падали, як горді гірські ясени, опришки, а перемога не приходила.

Втративши свого полковника, вражена смертю товаришів, розчарована безрезультатними наступами, одна з сотень Копистки стала відступати.

Семен жажнувся. Самовільний відступ сотні міг подіяти згубно на армію.

Вихопивши з-за пояса пістоль, полковник кинувся до відступаючих.

— Хто ненавидить неволю, за мною! — вигукнув так голосно, що його почула вся сотня. — Боягузи — геть з очей!

Відступаючі зулинилися, затупцювали, винувато потупили в землю очі.

— Веди нас полковнику! — озвався хтось з гурту.

Раптом з горища замкової вежі вистрілив під небо полум'яний стовп, освітив замок, мури, шляхту, повстанців. Чи то вітер заніс туди вогонь, чи хтось з необережності, а може, навмисне викликав пожежу, але вона розросталась все більше і більше.

Вітер ніби тільки на те й чекав. Зі зловим реготом він тут же кинувся на палаючу вежу, посипав іскрами по замковому подвір'ї, по дахах стаєн та інших будов.

Шляхта і залога на мить очманіла з жаху, завмерла. Але того було досить, щоб козаки вдерлися на мури, зав'язали бій.

Не забарались і опришки та повстанці. Метр за метром мури переходили до їх рук. Ось уже перші сміливці збігали по внутрішніх сходах і драбинах на подвір'я, і в спалахах пожежі заблищали козацькі шаблочки.

...Кипіла жорстока, нещадна битва. Густо падала шляхта, але смерть не щадила ні підгірян, ні козаків, ні опришків. Схопившись за груди, похитнувся сотник Крокус, зі стогоном випустив з безсилої руки шаблю козацький сотник Захарченко, струмком потекла лицарська кров з скаліченого шаблею обличчя ватага Юри, але він і далі не кидав поля битви.

Частина шляхти та замкової залоги зачинилася в самому замку і з вікон та бійниць стріляла у повстанців. Але у метушні битви так змішалися ті, що оборонялися, і повстанці, що кулі, призначені для останніх, часто-густо попадали у шляхтичів, і постріли вщухли.

Коли Семен прибув під замок, козаки встигли вже виламати головну вхідну браму і рубалися зі шляхтою в просторих вестибюлях.

Якийсь довготелесий, вусатий шляхтич вистрілював у Семена з пістоля, але куля, задзижчавши біля вуха полковника, тільки відлупила шматок стіни.

Удруге шляхтич не встиг вже вистрілювати...

На сходах Семен спотикнувся об чиєсь тіло, глянувши під ноги, здригнувся: на забризканій кров'ю плиті лежав Куропатва.

Раптом з верхніх покоїв замку до полковника долетів розпачливий жіночий лемент. Там, ошалілі від страху, не знаючи, що чинити, стовпились шляхетські жони, дочки і їхні служниці. Височан поспішив на той крик.

Дерев'яні сходи, що вели з замку на вежу, стали вже тліти, і коридорами повз їдкий, густий дим.

Опинившись між вогнем і повстанцями, шляхта, врешті, зрозуміла, що дальший опір безглуздий. Посесіонати та вельможі кидали зброю і падали на коліна перед своїми кріпаками, благаючи у них пощади.

— Ось вона, проклята хлопка, через яку ми гинемо! — почув Семен повний відчаю і люті, при тому дуже знайомий голос. — Це вона, вона підпалила вежу! Киньте її у вогонь, хай згорить у цьому пеклі!

Семен більше не сумнівався... То кричала Зося. Але кого вона хотіла покарати такою жорстокою смертю?

Раптом полковник, переступивши поріг, здригнувся. Вогонь, що вже перекинувся на замкові сходи, лизнув підлогу. Там, на останньому східці, вже охопленому полум'ям, стояла якась жінка, ніби не маючи сили чи рішучости зістрибнути з

нього на тліючий коридор. Вона була бо-са, і її вимазане сажею обличчя раз-у-раз смикалось од болю.

Семен глянув на жінку і обімлів: він впізнав Оксану.

Мабуть, нестерпний біль додав дівчині відваги, і вона з палаючого східця стрибнула у саму гуцу розлючених жінок. І тут Зося, яка стежила за Оксаною, схопивши її за руки, штовхнула у вогонь.

Дівчина похитнулась, але не впала і, зібравши всі сили, відкинула від себе шляхтянку.

— Боронись, Оксано! — вигукнув Семен, заглушуючи жіночий лемент.

Його слова заставили всіх обернутися. Оксані вони додали сил, Зося ж ніби підкосили. Вона якось боязко зіщулилась, схопилась за серце і раптом, розпачливо

скрикнувши, упала горілиць на палаючі сходи.

Оксана ахнула, закрила долонями обличчя, похитнулась. Саме в ту мить її підхопили дужі Семенові руки.

— Полковнику! Гей полковнику! Битва закінчена! — гукнув хтось радісно, схвильовано і по голосу Семен пізнав Ярого. — Посилай з доброю вісткою гінців до гетьмана.

— Тепер, осавуле, маючи те, що хотіли, ми й самі поїдемо до гетьмана, — весело відповів Ярому Височан.

А рано-вранці заграли у Пнів'ї труби, заіржали коні, замаяли малинові прапори. Переможна повстанча армія вирушила під Львів.

— До гетьмана! До Хмельницького! — котився над сотнями та полками радісний гомін, і обличчя повстанців сяяли щастям.

Роман Крохмалюк

ЩО КАЖУТЬ НАМ СТАРОВИННІ ГУЦУЛЬСЬКІ ЛЕГЕНДИ-ПЕРЕКАЗИ?

До питомих прикмет життя гуцулів-верховинців належать з давен-давна гуцульські легенди, що сягають своєю тематикою у сиву давнину. Подібно, як мистецькі архитвори гуцульської різби в дереві, чи старинні пісні та коляди, вони є важливим матеріалом дослідів не тільки для мистців, але першзавсе для етнографів-народознавців.

На жаль, ми прикладали в минулому замало ваги для дослідження цих легенд, що є по-дихом сивої давнини для кожного дослідника. У цих легендах та піснях можна найти багато даних про походження наших верховинців та їхню старинну історію.

Гуцульська мова є теж цінним матеріалом у якій можна найти чималу кількість старовинних форм та слів.

Досліджуючи гуцульські легенди, бачимо, як у них давнина і сучасність виступають разом. Мало є народів, що вміють пов'язати події з прадавніх часів із сучасним життям, а ча-

сто теж, з християнською релігією чи святами, що є одною з головних прикмет гуцульських легенд.

Та вже у першій половині двадцятого століття західня цивілізація почала проникати на Гуцульщину так, що цей напів легендарний світ почав поволі зникати, а сьогоднішні жажливі обставини готові його цілком знищити.

У подібній ситуації найшовся був свого часу фінляндський нарід, якого своєчасно неписана історія остала тільки в легендах та народних піснях. Та ще в половині дев'ятнадцятого століття фінляндський учений Ленрот, склав на підставі народних пісень та переказів, що їх записав враз зі своїми учнями від селян, старинний фінляндський епос під назвою „Калевала“. Цей героїчний епос став початком історії фінляндського народу.

(Продовження на стор. 18)

УКРАЇНСЬКІ МИСТЦІ І ГУЦУЛЬЩИНА

СТЕПАН ЛУЦИК: „Церква в Ямній“ — олія, Україна, 1936.

СТЕПАН ЛУЦИК: „Гуцульське весілля“ — олія, Ст. Пол, 1956.

СТЕПАН ЛУЦИК

1906 — 1963

Степан Луцик народився 10 жовтня 1906 року у Львові. Гімназійну освіту здобув у львівській Академічній гімназії. Молодим хлопцем вступив до Пласту. Ще в гімназії познайомився з малярем Олексом Новаківським і його картинами. Закінчивши гімназію, вступив до мистецької школи О. Новаківського. Кожного літа, під проводом свого вчителя, учні школи виїздили на літні вакації на Гуцульщину, до Космача. Ті поїздки оплачував митрополит Андрей Шептицький. Тут учні відпочивали і малювали гуцульські краєвиди. По закінченні школи Новаківського Степан Луцик в 1931 році поїхав до Парижу, де вчився в „Модерній Академії“ під керівництвом Ф. Леже та Озанфана. Після повороту до Львова присвятився професійній праці маляра. Стає одним з ініціаторів створення об'єднання молодих мистців-малярів „Руб“, що в основу своєї мистецької програми поклали собі за мету шукати нових засобів для вияву своєрідного, самобутнього національного мистецтва. Першу советську окупацію Галичини пережив у Львові. Як і всі інші мистці, малював портрети „вождів“ і очікував зміни. Коли, з приходом німецької окупації, постає Українська Спілка Образотворчих Мистців УСОМ, стає її секретарем. З тією організацією українських мистців Степан Луцик не розстається до кінця свого життя. По закінченні Другої світової війни живе в Баварії. У 1950 році переїжджає до ЗСА і поселяється з родиною в Ст. Пол, Мінесота. Тут і вмирає в 1963 році, того ж дня і місяця, що й народився — 10 жовтня.

Степан Луцик, хоч народився і постійно жив у Львові, все своє життя був пов'язаний з Гуцульщиною. Пізнав і полюбив її, коли школа О. Новаківського їздила до Космача на літні вакації. У Космачі познайомився з своєю дружи-

ною Оленою. Часто виїжджав працювати на Гуцульщину, як пише він сам: „Малюю гуцулів на великих полонинах, дівчат, дітей на пленері та краєвиди“. Гуцульська тематика цікавила його ціле життя.

Прикладом гуцульських картин Степана Луцика є дві відбитки його творів в цьому числі нашого журналу. Перша — „Церква в Ямній“ — мальована на Гуцульщині, друга — „Гуцульське весілля“ — в далекому від України Ст. Пол.

Основний вплив на творчість Степана Луцика мали: Олекса Новаківський, французькі імпресіоністи і Пласт. Барви картин Олекси Новаківського зумів він поєднати з технікою імпресіоністів. Пластування навчило його любити природу.

Більшість картин Степана Луцика — це краєвиди і портрети. Виїмок становить його „Мадонна Перемоги“, що її почав він малювати, коли прийшла вістка про геройську смерть ген. хор. Тараса Чупринки. Картину присвятив він „славній пам'яті наших героїв-борців за державність України“. На картині Мати Божою з Ісусом на руках. Їхні шати прикрашені гілками калини. Довкруги їх чотири герби: Києва, Львова, Карпатської України і Кубані.

Журнал „Образотворче мистецтво“ так оцінив картини Степана Луцика, виставлені на українській мистецькій виставці в Регенсбурзі, 1948 року: „Інші шукання у другого кольориста, Степана Луцика, що виставив 38 олійних картин, переважно краєвидів, в яких важливу роль відіграють архітектурні мотиви і фрагменти. Мистець вишукує загальні маси і синтетичні форми. Любить контрасти світлотіні, але не розгублюється у півтонах і кольорах. Його форми і барви суцільні і монументальні, тому панує статичність і деяка суворість композиції“.

(Продовження зі стор. 15)

Найбільш цінними гуцульськими легендами, в яких находимо історичні дані, є легенди „Рахманський Великдень“ та „Король-Гуцул“.

Постараюся передати по-можливості вірно легенду про Рахманський Великдень так, як мені її повістував п'ятдесят літ тому, старий газда Вардзарук з космацького присілка Завоєла.

Рахманський Великдень

Згідно зі старинними переказами, десь далеко-далеко, поміж небом і землею, лежить на високих горах країна, що її замешкують святі люди. Вони осягнули земську досконалість, і тому називають їх рахманами, а землю, де вони живуть, країною рахманів.

Щоби дати знати про себе, гуцули кидають у Великий Четвер чи П'ятницю видуті писанки на хвилі потоків та рік, що несуть їх далеко за море, у країну рахманів. У цей спосіб гуцули дають знати, що вони все ще про тих святих людей пам'ятають. Подорож писанок до країни рахманів триває приблизно чотири тижні. Тоді святкують гуцули в „білу середу“ Рахманський Великдень. Рахмани тішаються гарними писанками, що є символом Вічного Життя. Вони благословлять маржину верховинців і дзвонять у дзвони на знак, що верховинці пам'ятають про них. У той день гуцули прикладають ухо до землі та слухають, чи дзвонять дзвони рахманів. На Рахманський Великдень гуцули не працюють, щоби не стягнути на себе карі Божої.

Легенда про Рахманський Великдень каже нам, що гуцули мали в праісторичній давнині контакт з рахманами, бо знали, що вони мешкали на високих горах та, що люди вважали їх за святих.

У часах великої мандрівки народів, а з ними теж праукраїнських племен, гуцули творили авангард і, прийшовши під Карпати, опанували Високий Бескид, що був в тих часах покритий непрохідними лісами.

Ізольовані майже цілковито від праукраїнських племен, що поселилися на долах, верховинці задержали в своїй мові певну кількість слів для нас незрозумілих, походження яких ніхто з дослідників не перевірявав. Деякі з цих псевдодослідників прийняли, що гуцули це зукраїнщені волохи, інші знова, що це поляки, що стали українцями.

Автор цієї статті мав нагоду заплізнатися і працювати з двома інженерами гіндусами,

що, закінчивши університет в Лондоні в Британії, приїхали на практику до ЗСА. Від них довідався, що слово „рахман“ походить зі старинної мови гіндусів санскриту і означає монахів-святців, що жили в Індії на високих горах у монастирях.

Санскрит — це прадавня мова гіндусів. Нею було написано, ще до п'ятого століття перед Христом, багато релігійних та наукових книг. Ця мова була мовою гіндуської адміністрації. Вона поширилася на народи, що замешкували Азію. З мандрівкою народів деякі слова залишилися в різних країнах до сьогодні. Особливо слово рахман находимо не лиш у турецькій але теж у туркменських мовах.

Наші верховинці, що жили відокремлено у недоступних Карпатах, довгі десятки літ, задержали не тільки назву рахман, але теж і пам'ять про контакт з ними, про що говорить нам легенда про Рахманський Великдень.

У гуцульській говірці є багато слів, яких ми не маємо в жодній слов'янській мові. Це слова і назви, що їх уживають верховинці в своїй професійній праці, при вирубуванні та сплавлюванні дерев.

До цікавих назв не-слов'янського походження належить назва „гражда“. Як знаємо, гражда — це будова, що є побудована за селом, переважно на горбі. Середня частина має форму гуцульської хати з побудованими крилами, а все покрите одним дахом. Ціла будова замкнена високим частоколом, з воротами по середині та фірткою з перелазом.

Коли я запитав моїх гіндусів інженерів, чи вони знають може, що значить слово гражда, вони здивовані перекинулись між собою кількома словаами, а опісля вияснили мені, що це слово в мові санскриту вимовляється „ражда“ і означає оборонний замок. Такі оборонні замки будували давно їх предки на високих пагорбах. На жаль, я не мав з собою жодних записок з Гуцульщини й тільки пригадав собі ще назву „лампаш“, яка значить у мові санскриту „людина, що мешкає високо в горах“.

До цікавих гуцульських легенд пов'язаних з давньою історією Гуцульщини слід зачислити легенду про короля гуцула та його битви з татарами.

Король-Гуцул

Як подає легенда про Короля-Гуцула, в часі мандрівки праукраїнських племен, гуцульське плем'я творило авангард і, зайшовши на

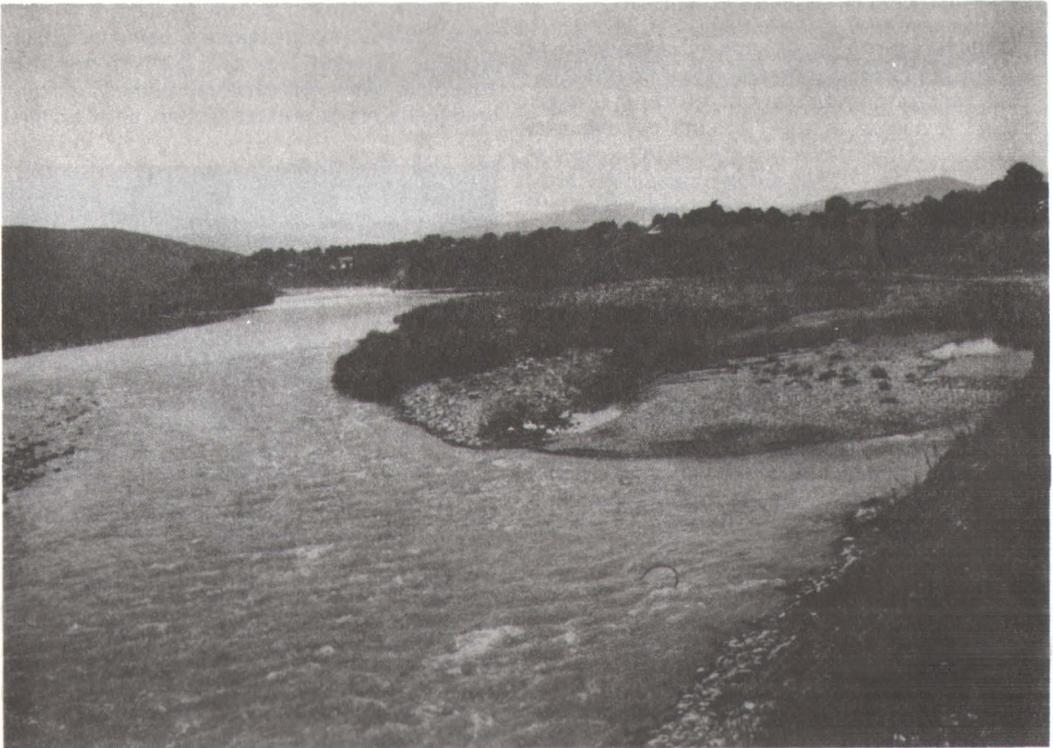
захід аж до Карпат, опанувало під проводом свого короля-гуцула Високий Бескид. На приказ свого короля почали гуцули вирубувати та палити ліси, так, щоби було де пасти вліті маржину. Полонини, що находилися високо в горах поміж непрохідними лісами, були опановані літом чужинцями волохами, що приходили там випасати свої вівці. Та король наказав здобути полонини силою і прогнати геть волохів. Добре обдуман атака на всі більші полонини принесла успіх. Волохи повтікали і більше не пробували заходити в гори. Король наказав своїм людям оселяватися, де хто хоче і творити оселі під проводом вибраного страшини. Король поселився над Черемошем — там, де є сьогодні село Жаб'є. Він закликав часто старшин до себе та вчив, як удержувати порядок на оселях. Полонини пороздавав король найбільше заслуженим та розумним старшинам, а маржину та вівці казав розділити на всіх. Власник полонини приймав стільки маржини та овець на літо, скільки можна було випасати.

Так жили наші верховинці довший час мир-

но і спокійно. Та прийшов час коли люди, яких король посилав на доли, дали знати, що якісь страшні вороги здобули доли і сунуть на гори. Це була татарська навала, що наближалася поволі до гір. Вона йшла трьома шляхами. Один шлях горі Прутом у напрямі, де тепер находиться Ворохта, другий від Коломиї на Косів, а третій від Кут горі Черемошем.

Довідавшись про це від своїх розвідників, король поділив своє військо на три частини і післав проти татар. Сам зі своїм відділом став під скалистою горою Сокільське*. Тільки татари підійшли під Сокільське, на них посипались великі камені, що їх легіні спускали з гори на татар. Рівночасно інші легіні засипували татар стрілами з луків. Татари понесли великі втрати та мусіли відступити. Рівночасно відділи татар продерлися під Ростокани, вибивши майже всіх легінів, що боронили Ростік. Тільки двох прибігло до короля, щоби

* Сокільське — це гора, що находиться за Розтоками над Черемошем. За давними переказами, в горі Сокільське находяться недоступні таємні комори.

Прут в Ланчині

Фото Александер Даниялюк

дати знати, що в Ростоках татари. Тоді король наказав своєму війську зійти у великий ліс. Тут легіні рубали дерева та валили одно через друге. Невдовзі насунула татарська навала. Одні пробували лізти з трудом через повалені дерева, інші стріляли з луків, та їх стріли великої шкоди не робили, бо легінів крили дерева. Цього дня татари мусіли відступити та на другий день заатакували з ще більшою силою оборонні становища верховинців. Король боровив переходу враз зі своїми легінями майже до останнього чоловіка. Багато легінів згинуло, а король та решта його воїнів були тяжко ранені. Але татари понесли такі великі втрати, що мусіли відступити. На другий день легіні, що боронили доступу над Рибницею, прийшли на Сокільське. Вони знайшли поміж мертвими легінями ще живого короля-гуцула. Смертельно ранений король передав найстаршому з них ключ до великих таємних комор, що знаходяться під горою Сокільське. Там казав занести всіх вбитих легінів. „І мене там занесіть. Там я буду зі своїми легінями спати, а як прийде слухний час, тоді я встану! І мої легіні встануть!“ Це сказав король і помер.

Гуцули вірять, що в чарівну святоіванську ніч треба прикласти вухо до гори Сокільське. Тоді можна почути глухий стогін і брязкіт зброї. А часом опівночі не один чує виразно слова: — „Прийшов вже на нас час? — та відповідь короля — „Ні, ще не прийшов! Спіть, легіні, спіть. Слушний час ще напевно прийде!“

Легенда про короля-гуцула могла би стати одним з наших геройських епосів подібно як „Слово о полку Ігоревім“ та, на жаль, ніхто не списав цієї історичної події, коли ще жили люди, що пам'ятали ті часи. Ми не знаємо, як називався король-гуцул і не маємо дат, коли ці баталії з татарами відбувалися. Знаємо тільки, що татари пробували передістатися на Угорщину через Карпати, та це їм не вдалося. Ця історично важна подія залишилася тільки у формі легенди, в якій є описані військові подвиги короля-гуцула та його хоробрих легінів.

**

До цікавих легенд старинного поганського походження треба зачислити свято Купала. Свято Купала — це свято пра-українське, бо крім білорусинів, які це свято переняли від нас, ніхто зі слов'ян його не святкує.

Свято Купала є пов'язане з християнським святом св. Івана Хрестителя, яке відзначаємо 24 червня за старим календарем.

Вже старі погани вважали Купала богом гойности. Це час найкращого розцвіту природи, що кінчиться з переходом сонця на осінь. Звідси походять вірування у магічну та особливо цілющу силу води та рослин, зібраних під ніч Купала.

У цю ніч знахарі та знахарки виходять на Гуцульщині ще перед сходом сонця, щоб назбирати потрібне їм зілля, бо воно має тоді найбільшу магічно-лікувальну силу. Старі горяни казали, що в ніч Купала рослини розмовляють між собою шелестом листя. Особливо цілющою в це свято має бути вода. Тому то давніше в деяких околицях на Гуцульщині, люди качалися по росі, а дівчата пускали на воду вінки та ворожили собі щастя на майбутнє.

У нашому двадцятому столітті ці старинні звичаї призабулися, залишилися тільки Купальські Вогні.

На свято св. Івана Хрестителя гуцули виходять на найближчі верхи, де палять вогні та трембітають, відзначаючи в цей спосіб свято Купала. Дівчата і хлопці скачуть через вогонь, що має означати свого роду містичне очищення від усяких зовнішніх злих впливів.

На св. Івана Хрестителя гуцули виходять на поближчі верхи, де палять вогні.

Космач, 1936

Фото Роман Крохмалюк

Легенда про Короля Громів

До неменше цікавих легенд поганського походження треба зачислити легенду про короля громів, одної з найбільше могутніх постатей старинних гуцульських легенд. Він живе у скальних яругах Черногори, й треба дуже уважати, щоби його не розгніввити. Він відповідає давньому поганському богові Перунові, а його день це день 2-го серпня, день св. Іллі. І знова бачимо тут пов'язання з християнською релігією. Хоча друга половина липня відзначається на Гуцульщині бурями та громовицями, ніхто з верховинців не думає в той день працювати. Всі, вбрані святочно, сидять перед хатами та балакають, покурюючи люльки. Один старий газда, що нас часто відвіду-

вав, розповів нам таку подію:

— Давно це було, коли ще треба було служити в австрійському війську три роки. Один молодий легінь, що вернувся нещодавно з війська, незважаючи на заборону працювати на полі в день короля громів, пішов на царинку складати сіно. Працював цілий день і наскладав здорову стирту сіна. Цеї ночі зірвалася страшна буря. Гриміло безпереривно, а блискавки освічували ціле село. Цілу ніч шаліла буря. Ранком рознеслася по селі вістка, що стирту сіна, що її склав молодий гуцул спалили блискавки. „Добре йому так“, казали гуцули, „а навіщо загнівав він св. Іллю?“

Дійсного імени короля громів гуцули не називають, а вживають назву пророка вогню св. Іллі.

†Інж. Іван Вінтоняк

У 15-ту річницю смерти д-ра Богдана Левицького

ДЕЩО ПРО ДЕЛЯТИН

Промова на тризні

Від Редакції: П'ятнадцять років тому, 3-го грудня 1972 року, ненадійно помер у Нью-Йорку колишній дялятинський адвокат і старшина дивізії „Галичина“ бл.п. д-р Богдан Левицький, одружений з уродженкою Делятина Марією Мисюк. Похований на українському православному цвинтарі у Савт Бавнд Брук у Нью Джерзі.

Після похорону відбулася тризна, на якій вже покійний сьогодні інж. Іван Вінтоняк виголосив промову, що її друкуємо нижче для відзначення п'ятнадцятої річниці смерти д-ра Левицького. Промова ця не була досі ніде опублікована. Цінна вона тим, що подає декілька дуже цікавих і вартісних інформацій про гуцульське містечко Делятин.

Мало хто з нас пам'ятає, щоб за одну людину було відправлено стільки панахид, мало хто чув стільки виголошених похоронних промов, як за покійного д-ра Богдана Левицького. Я сам начислив їх щось шістнадцять.

Здається в тих 16 промовах вичерпано всю біографію і всі деталі його 63 років життя.

Д-р Богдан Левицький

Може когось здивує, що є ще щось, що треба б додати до того всього, що вже було про нього дотепер сказане.

Так, є! У всіх тих згадках про покійного є одне порожнє місце, яке я хочу виповнити й додати до того, що над його гробом не було часу мені доказати. А є це не якийсь малий деталь забутий, чи поминений, ні, це є цілий період з його життя, виміром часу найдовший, для нього може найкращий, для громадської його праці на рідному ґрунті найпродуктивніший, а в його особистому житті — найщасливіший.

Це був той час, коли він, закінчивши правничі студії, став, як то кажуть, на свої власні ноги. Це час, коли він вже не лише мусів слухати послушанно — як це було в останніх трьох найвищих клясах бережанської гімназії, чи як це було під час його військової служби в Дивізії; ні, я маю на думці той час, коли він самий уже рішав про свою долю, коли він самий визначував свою роллю в громадському, професійному й родинному життю. Все це відноситься до часу, який він пов'язав з маленьким гуцульським містечком Делятином. Тут він відбував свою адвокатську практику, тут він включився в громадську роботу, тут він зжився з новими, до того часу незаними йому, людьми інакшого гатунку, інакшого характеру, інакшого темпераменту — тут він зустрівся й зацікавився з Гуцульщиною, тут він закліматизувався.

Гарна є земля бережанська, якої добрі її люди так численно й тепло провозжали покійного в останню дорогу, але не менше гарна є і земля гуцульська. Це не земля — це чарівниця, що чарувала й полонила не одного вже і нашого і чужого. Не оперся її чарам і покійний. До котрої з цих наших земель він серцем більше прикипів — не можу сказати, щоб не викликати заздрости у добрих бережанців.

Тут — у цьому Делятині він вирікся цілбагу, бо одружився з панною, тоді Марійкою Мисюк, зі знаного міщанського делятинського роду.

Через свою дружину — пані Марійку, він споріднився з родиною Мисюків, Панюків, Ващуків, Марушаків, Струмінських та численних інших. Це я тут подав лише коротко родинну лінію дружини покійного — пані Марійки, бо ці прізвища дехто із земляків чи приятелів покійного може вперше недавно, або аж нині почув.

Я згадав уже був про це маленьке гуцульське містечко Делятин, в якому покійний прожив довше ніж у Перемишлянах, чи Бере-

жанах, чи у Львові. Про той Делятин хочу дещо сказати. Не таке воно було дуже маленьке, як би комусь здавалося. І територіяльним засягом своєї округи, і своїм географічним положенням, і своїм значенням воно значно перевищувало повітове містечко Надвірну. Був у Делятині суд з 9-ма суддями і 10-ма адвокатами, з того п'ять українців; був катастральний уряд з архівом мап і з поіменним реєстром всіх власників землі цілої округи; був нотаріат, два інженерські землемірні бюро, з яких одне провадив я, а друге спольщений українець, швагер польського міністра освіти Єнджеєвича; було п'ять лікарів, два дентисти, один аптекар і один ветеринар. Мав Делятин найкращу, в гуцульському стилі новозбудовану залізничну станцію — найбільшу на лінії Станиславів-Ворохта-Ясіня. Був Делятин знаним курортом з соляними купелями; був міським осередком всієї курортної долини Пруту — Дора, Яремче, Ямне, Ділок, Микуличин, Татарів, Ворохта.

З українських установ не бракувало ні одної. Був Український Народний Дім, був в тім домі український банк і кооператива, й окружна філія „Рідної Школи“ і „Просвіти“ й також спортове Т-во „Прут“. Було в Делятині і широко діюче представництво радикальної партії й УНДО, і клітина ОУН, до якої включена була молодь міщанська, реміснична, хліборобська і студентська. Так, що було де і над чим працювати і покійного не бракувало ні в одному з цих секторів. Це я так згрубша подав вам профіль того середовища, в якому обертався покійний останніх шість років до вибуху Другої світової війни. Там був він свідком і учасником світлих і радісних і сумних подій не лише самого Делятина, але й всієї його округи, а зокрема Гуцульщини.

Однією з таких радісних подій ширшого сягу було проголошення Закарпаття українською державою. Коли ця вістка сколихнула широке плесо і так не дуже спокійної галицької землі, коли її відгомін відбивався від мурів св. Юра у Львові і тріщав мур залізної залони, то що ж тоді діялось не лише в самому Делятині, але й у всій Гуцульщині, що межувала безпосередньо з границями нової української держави. Вогнем світилися очі молодих і старих, наші серця горіли захопленням, посвятою і прагненням помочи для наших найменших братів по крові. Свербіли гуцульські руки, а наші ноги самі прямували в той бік, де повівав синьожовтий прапор волі. Цей неукриваний запал молодих стремлень і прагнень стривожив не лише польську адміністра-

цію, але й польську мілітарну силу. Однієї ночі увійшли до Делятина сильні частини КОП-у („Корпусу охорони пограниччя“). Це окрема військова формація зі спеціальними пацифікаційними завданнями, щось ніби польське видання советського НКВД. Поява загонів цього корпусу чомусь нікого не налякала, хоч зачав він свою довіду від арештів нашого активу й першою жертвою був власне покійний Богдан, а за ним і інші.

Коли й це не викликало ані паніки, ані тривоги серед української спільноти, то прислано до Делятина цілу польську познанську дивізію регулярного війська з повним воєнним екіпунком. Але й це не згасило ані радості нашої, ані розбуджених задумів і надій. Може тому, що поляки хотіли показати свою певність і силу, й перевагу, і панування над ситуацією, не знати чому, але всіх арештованих випущено.

Покійний був з нами всіма також і свідком ганебної події, коли по болючій ліквідації Карпатської України Делятин бачив макабричний похід всієї делятинської польонії, маршуючої вечором зі смолоскипами в руках, а польські „стшельци“ несли високо на дручках чорну домовину з написом: „Тут ваша Україна!“. Рано ж, прокинувшись, на вікнах українських домів ми читали наліплі написи: „З Делятина до Хриплина самостійна Україна“. Так, і таке він бачив і переживав, і ми разом з ним. А недовго по цім короткім тріюмфі польонії ми бачили ще щось інше. Ми бачили моцарство Польщу, як в обдертих лахах напішки з візочками в руках прямувала вулицями Делятина в сторону малярської границі, як рештки того польського моцарства голодні, обдерті, покірні вступали до наших низьких хаток просити кусочок чорного українського хліба, яким вони ще так недавно гордили.

Так, все це бачив і переживав Делятин і вся Гуцульщина, а чого не бачила так зблизка ні одна інша частина нашої землі.

Напередодні Другої світової війни, як почалися масові арештування українців по всій Галичині, покійний Богдан враз з іншими був також арештований. Спочатку сидів в тюрмі в Станиславові, а потім знайшовся й у Березі

Картузькій. Про решту його життя ви чули вже від інших бесідників.

Що покійний Богдан за життя любив товариство — це всім відомо. Любили й його в товаристві. Доказом того є спонтанний відгук на його смерть його численних земляків, приятелів і товаришів зброї.

Думаю, що й там, куди він від нас відійшов і де тепер перебуває, не забракне йому товариства. Знайде там неодного приятеля й друга-товариша. Не тяжко буде йому знайти там і тих добрих людей з міста Делятина, що їх він знав, з якими за життя працював і з якими жив. Вони всі вийдуть йому на зустріч, щоб його привітати: і о. Захарій Золотий, парох Делятина (помер у Канаді); і Йосиф Струмінський, найстарший віком — 95-літній сеньйор, залізничний урядовець (недавно помер в Йонкерсі); Ілько Абрам'юк, залізничник в Делятині, що передчасно згас у силі свого віку в Нью-Йорку; Юрко Клапшак — знаний всій делятинській громаді, залізничник у Делятині (помер у Нью-Йорку); Михайло Марушак, урядник магістрату (помер у Рочестері); Евстахій Бехметюк, директор українського банку в Делятині (помер у Нью-Йорку); Іван Костик — знана делятинська постать, який зовнішнім видом і рисами лица був живою копією Тараса Шевченка; Олекса Колянковський — патріархальна, благородна постать шанована й люблена цілим містом Делятином, не тільки українським.

І товариші по фаху привітають його: Евстахій Навроцький — адвокат з Делятина, страчений большевиками; Корнило Вашук — делятинський адвокат (недавно помер у Канаді); Славко Вашук, брат адвоката, страчений німцями; суддя Лісикевич з делятинського суду. І товариші ровесники — члени боївки ОУН: Іван Клим'юк — згинув у боях в Карпатській Україні; Іван Менделюк — режисер і знавець театрального мистецтва (недавно помер в Канаді).

Всі ці знайомі йому з різних ділянок громадської праці привітають його й приймуть до свого гурту делятинської громади. Не буде йому там скучно, але нам тут буде скучно за ним.

(З архіву Марії Левницької)

М. Л.

З НОВИХ ВИДАНЬ ПРО ГУЦУЛЬЩИНУ

(Закінчення)

Покликуючись на советські таки джерела, Василь Верига пише даліше:

Але про дійсний стан настроїв серед галицького українського населення свідчить не хто інший, а таки голова ГАЛРевкому Затонський, який казав, що 'особливістю галицького села було те, що воно було вишколене на західно європейську манеру, забите і придушене і його потенційна енергія, яка раніше спрямовувалась по руслу національної боротьби, не відразу знаходить вихід. На шлях справжньої соціальної революції галицьке село вступає не сміливо. Жде наказу, або хоч би дозволу. Почуття священної недоторканості приватної власності було до неймовірних розмірів роздута культурним польським обшарником та своїм власним попом і українським інтелігентом-націоналістом, які гамували розвиток клясової свідомості селянина.' Іншими словами — додає від себе Василь Верига — большевицька пропаганда не знаходила в Галичині доброго ґрунту і те, що зрушувало клясову свідомість селянина на теренах колишньої Російської імперії, апелювало мало, або зовсім не апелювало до галицького селянина. Найважливішою перешкодою у тому була його національна свідомість, вирощена у боротьбі з польським наступом на протязі віків, а зокрема на протязі останнього півстоліття." (Стор. 89-90)

Новішим советським автором — самозрозуміло — незручно було зачерпнути відомості з такого джерела як свідчення Затонського, бо Затонський попав у 1937 році в неласку, був арештований і розстріляний як „ворог народу“ в 1938 р. Їм вигідніше було піти за вимогами комуністичної партії і — всупереч правді — розмалювати Гуцульщину червоними кольорами. Покищо маю на увазі Гуцульщину між двома Світовими війнами і в часі Другої світової війни. В книзі, про

яку мова, не знайдете ні найменшої згадки про ріст національної свідомості у гуцулів, про працю „Просвіти“, про існування „Рідних Шкіл“, про кооперацію і т.п. Авторам книги якось зникли з поля зору такі важливі історичні події як проголошення незалежності Карпатської України, участь гуцулів у визвольній боротьбі УПА. Якщо є згадки, то тільки у формі лайки.

Зупинилися ми довше при статті „Минуле Гуцульського Краю“ для того, що в ній багато відхилень від правди. Те саме помічається в наступній статті, яка звється „ГУЦУЛЬЩИНА ПІСЛЯ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ЄДИНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ“. Автором статті є В.О. Фриз. Автор розминувся з правдою на самім початку статті, а в чім, — побачимо:

Коли 17 вересня 1939 р. — пише автор — Радянська армія почала визвольний похід на західноукраїнські землі, територія Гуцульщини залишилась і надалі розділеною на три різнодержавні частини. Імперіалістичні держави, спрямовуючи німецько-фашистську агресію проти Радянського Союзу, намагались створити із прикордонних з ним земель плацдарм міжнародної реакції. Уже з перших днів війни стало очевидним, що фашистські війська, зламавши опір польської армії, починають окупацію всієї території, яка входила до складу Польщі за станом 1 вересня 1939 р." (Стор. 72)

Зовсім не так! Другу світову війну попередив договір між Німеччиною і ССРСР, який перейшов до історії під назвою ДОГОВІР 'РІББЕНТРОП-МОЛОТОВ' — від прізвищ міністрів закордонних справ обидвох держав. (До речі: міністри ССРСР звались тоді НАРОДНИМИ КОМІСАРАМИ). В цьому договорі були докладно визначені сфери впливу обидвох агресорів. Згідно з цим договором під владу

СССР попали західноукраїнські землі і згідно з цим договором ССРСР розпочав агресію на Фінляндію, окупував Литву, Латвію і Естонію, „возз'єднав“ Буковину з радянською Україною. Був би брав і більше, але Гітлер не давав. Отож Гітлер в 1939 році не мав у пляні окупувати всієї території Польщі, як пише В.О. Фриз, а поділився добиччю з партнером, відступивши йому терени — заселені українцями, білорусами, литовцями.

Хоч як старався автор виідеалізувати життя гуцулів під советською владою, то все таки не міг приховати труднощів, які виринали в процесі насаджування тієї влади. Згадав і про них, дарма, що не в стилі наукової гідності. Ось ці труднощі:

„З перших днів визволення трудящі Радянської Гуцульщини приступили до ліквідації тяжких наслідків війни. Умови були складні. Певний час куркульські елементи продовжували ворожі дії, виразниками їх соціальних та політичних інтересів виступали українські буржуазні націоналісти.“ (Стор. 85)

Або:

„Нормальному ходу розвитку соціалістичних перетворень перешкоджали злочинні дії банд українських буржуазних націоналістів. Вони з приреченою відчайдушністю вели ворожу пропаганду, викривляли мету і зміст соціалістичного способу життя, з неймовірною жорстокістю розправлялися з активістами сіл, партійно-радянськими керівниками, працівниками культурно-освітніх і громадських установ. Бандити напали на села, палили школи, клуби, пошти, інші громадські будівлі, нищили колгоспний реманент, забирали худобу, продукти та ін.“ (Стор. 87)

І так далше...

Інші статті витримані в науковому стилі, хоч і в деяких з них — особливо тих, що стосуються гуцульського побуту, звичаїв, фольклору, — не бракує данини комунізму.

Мапа гуцульської території — поміщена на 25-ій стор. книги сходиться до певної міри із мапою поміщеною у другому томі Енциклопедії Українознавства (Стор. 467). На одній і на другій мапі — напр. — Надвірна знаходиться поза межами гу-

цульської території. Делятин (Ділятин) на мапі обговорюваної книги включено в територію Гуцульщини, а на мапі ЕУ це містечко до Гуцульщини не приділено. Те саме треба сказати про Косів, Кути і Вижницю. В інших місцях межі менш-більш сходяться.

З огляду на те, що у науковців нема ще устійненого погляду на справу походження назви ГУЦУЛИ, доцільним буде приглянутись, як цю проблему розв'яже М.Л. Худаш — автор статті „Походження назви ГУЦУЛИ“. Автор відкидає всі попередні спроби і теорії відносно походження назви ГУЦУЛ і подає свою власну теорію. Назву ГУЦУЛ автор ділить на два компоненти — на корінь ГУЦ- і суфікс -УЛ. При тому подає таке пояснення:

„...І корінь ГУЦ- і суфікс -Ул можна пояснити і на українському, і ширше — загальнослов'янському мовному ґрунті, причому переконливіше, ніж на іншомовному.“ (Стор. 48)

Корінь ГУЦ- автор статті М.Л. Худаш виводить від прізвища Гуц, що було поширене теж і на українських землях, а особливо на Прикарпатті. Суфікс -УЛ, на думку автора, властивий ще праслов'янській мові і згодом був словотворчим у всіх слов'янських мовах.

Тому самому авторові (М.Л. Худашові) належить стаття „Основні особливості гуцульського говору“. В цій статті читач не може не звернути уваги на одну деталь, а саме — транскрипцію слів, у яких приходиться звук „г“. Отож автор, щоб не вживати проскрибованої в советській Україні букви „г“, заступив її латинською буквою „g“. Слово „легін“ у автора записано як „легін“. Так само поступив автор і в словах, у яких звук „д“ перейшов у „г“. Наприклад — іменник „діти“ звучить у гуцульському діалекті як „гіти“, але М.Л. Худаш замість українського „г“ поставив латинське „g“: „гіти“. Таких прикладів можна навести більше. (Стор. 52-53)

В клопітливому становищі знайшлися теж і інші автори, коли їм прийшлося передати на письмі слова у яких приходиться звук „г“. Але вони порадили собі так, що замість „г“ поставили „г“. Таким чином

у них іменник „глег“ записано як „глег“ (стор. 102; „глег“ — це закваска до могола), іменник „Гугля“ — „гугля“ (частина одягу; стор. 105), іменник „Гедьо“, „гедик“ — як „гедьо“, „гедик“ (дідько, батько, стор. 216), іменник „гіти“ — як „гіти“ (діти, стор. 216), іменник „газда“, „легінь“ — як „газда“, „легінь“ (господар, хлопець, стор. 219).

Коли ми вже при звуках „Г“ — „г“ і відповідних для них знаках в українській мові, зверну увагу на ще одне явище — зазначене у книжці, про яку мова. Справа ось у чому: Росіяни у своїй мовній системі не мають звука, який відповідав би українському звукові „г“, чи латинському „h“. Знак „г“ у росіян відповідає звукові „г“ — „g“. Чужомовне „h“ передають вони або буквою „г“, або „х“. Наприклад, ГЕЛЬСІНКИ них: ХЕЛЬСІНКИ.

Українські підсоветські автори в таких випадках йдуть за російським правописом і чужоземне „h“ передають іноді знаком „х“. Так є і в даному випадку. На стор. 218 надруковано прикметник ХЕЛЬСІНСЬКИЙ — так, начеб то українська мова не мала букви „г“ — вірного відповідника латинській букві „h“.

Переглядаючи статтю „Сімейний побут“, читач не може пропустити без уваги цього місця:

„Раніше в Карпатах етнічно-мішані шлюби були рідкістю. Більше того, гуцул-верховинець не одружувався з дівчиною з низинних населених пунктів. В радянський час ця традиція порушена. Хоча однонаціональні шлюби на території етнічної Гуцульщини переважають, але постійно зростає й число етнічно-змішаних шлюбів: українсько-російських, українсько-молдавських, українсько-білоруських та ін.“ (Стор. 221)

Шкода, що автори статті (М.А. Мазюта і Є.І. Сявавко) не подали причин „порушення традиції“. Напевно гуцульські легіни не їздять в Росію, ні на Молдавію, ні в Білорусь шукати собі жінок, а мішані подружжя виникають в наслідок колонізації Гуцульщини іншонаціональним елементом.

Із зацитованим вище уривком тісно в'яжуться кінцеві рядки статті:

„Побут дітей у Карпатах дедалі більше інтернаціоналізується. Ці інтернаціональні риси яскраво проступають не тільки в заняттях дітей, які організуються школою, дошкільними і позашкільними закладами, а й у межах сім'ї, в її побуті.“ (Стор. 223)

В цьому уривку слід би було замінити слово „інтернаціоналізується“ словом „русифікується“.

Майже із кожної статті з розділу ДУХОВНА КУЛЬТУРА можна відчутти намагання большевицького уряду позбавити Гуцульщину її традицій, її культурних надбань. Про те недвозначно говорить оцей хочби уривок:

„В процесі становлення перебуває нова безрелігійна похоронна обрядовість. Уже стало традицією проводити громадянські панакхиди. Існуюча похоронна обрядовість віддає данину поваги померлій людині, підносить на п'єдестал її добрі діла, що стає певною розрадою рідним і близьким.“

В районних центрах створені бюро ритуальних послуг, які допомагають населенню у проведенні ритуалу похорону. У деяких гірських селах організацію і проведення похорону бере на себе сільська Рада.

Сільські Ради народних депутатів разом з громадськістю ведуть активну пропаганду нових безрелігійних звичаїв і обрядів, сприяють ширшому впровадженню нових прогресивних традицій. Так, у с. Космач у 1981 р. проведена 31 урочиста реєстрація народжень, 40 урочистих одружень. Всі урочисті реєстрації народин та одружень провадяться з участю обрядового старости, троїстих музик.

Радянська обрядовість, складовою частиною якої є сімейні звичаї і обряди, становить важливу сферу загального ідейно-виховного процесу, вагомим чинником комуністичного виховання трудящих.“ (Стор. 318-319)

Відносно мало місця відведено в праці „Гуцульщина“ темі „Гуцульщина в літературі“ — нецілих 5 сторінок. Цю тему пов'язано із темою про образотворче мистецтво і опрацьовано у статті „Гуцульщина в літературі і образотворчому мистецтві“ (Стор. 151-158). Автором статті є М.І. Юрійчук.

Правда автор у перших рядках своєї статті виправдався відносно її характеру. Він пише:

„Своєрідне культурне надбання становить розробка гуцульської теми в художній літературі та мистецтві. На сьогодні це вже предмет обширного спеціального дослідження, тут обмежимося тільки стислою інформацією.“ (Стор. 451)

Але інформація М.І. Юрійчука досить побіжна, коли мова про авторів писань на гуцульські теми, які творили перед Другою світовою війною, до накинення Гуцульщині советської влади. У статті М.І. Юрійчука чомусь не видно таких письменників чи поетів як: о. Августин Волошин, Улас Самчук, Богдан Лепкий, Антін Крушельницький, Ростислав Єндик, Віра Вовк і ін.

У працю „Гуцульщина“ вставлено великий розділ із гарно виконаними кольоровими і чорно-білими світлинами. Їх уміщено на 50-ти непагінованих сторінках, іноді навіть і по кілька на сторінці. Крім того, світлиною відкривається кожний розділ книжки. У тексті книжки знаходяться теж і ручно роблені рисунки. Це рисунки будівель, господарського знаряддя, музичних інструментів тощо.

Деякі взяті з праці Володимира Шухевича „Гуцульщина“, наприклад — рисунок „царапа“ для сіна такий самий у праці Шухевича (гл. — том 1-2, стор. 171) і в праці, яку обговорюємо (гл. стор. 159). Те саме можна сказати і про рисунок дерев'яного сідла (гл. у Шухевича — том 1-2, стор. 252, а у книжці, про яку мова, стор. 162).

Можна припускати, що багато рисунків скопійовано з інших давніших праць, але — не маючи під рукою цих праць і не маючи змоги порівняти рисунків, твердити не можемо.

Книжка кінчиться висновками, що їх поробили ті самі автори, що писали „Вступ“ — тобто Ю.Г. Гошко і Р.Ф. Кирчів. „Висновки“ не є нічим іншим як сконденсованим просоветським сосом, яким так щедро підправлена майже кожна поміщена у книжці стаття. Автор не забули навіть вставити у „Висновки“ коротеньку фразу нового генсека — М.С. Горбачова. (Стор. 464)

Так годиться. Без покликувань на авторитет генсека праця не мала б вартости. Цим треба пояснити факт, що на інших місцях праці, про яку мова, досить часто згадується прізвище творця московського більшовизму ЛЕНІНА.

Василь Потяк

ЛИСТ З БРИТАНІЇ

(Так близько, а так далеко — продовження)

Мені було відомо, що туристам, які бажають відвідати країни поза залізною куртиною, самі паспорти не вистачають. Треба було ще придбати візи від консулатів цих країн. Про потрібні візи я постарався завчасу. А потрібні мені були візи від чехо-словацького, мадярського і румунського консулатів. Візи набув я у Лондоні, за що заплатив добрі гроші. На моє розчарування, візи, які я придбав у Лондоні, були неважні. Коли я спитав,

чому, — урядовці відповіли мені просто: **ЗМІНИЛОСЯ ПРАВО**. Прийшли нові турботи і затрата часу. Треба було постояти в черзі, щоб дістати блянкети для виповнення нових заяв. Згодом довелось стояти ще — і то довго — в другій черзі за візами, в третій, щоб вимінити гроші, а в четвертій, — щоб оплатити нові візи. Все це забрало понад дві години цінного для нас часу.

Коли ми доїжджали до чеської грани-

ці, уявляв я собі, що побачу радянських вояків, але їх не було ще видно. Переїхавши кордон, прямуємо до Праги. Шлях, яким ми їхали (а це головний шлях) — досить занедбаний, можливо, що з браку капіталу. В кожному разі, зарахувати його (шлях) до кляси „А“ не можна. Але це вже не моя проблема.

Хотілося прискіпити їзду, але — не знаючи чеських законів — я постановив бути обережним — тим більше, що час-до-часу можна було побачити при дорозі чеського поліциста. Обережним треба було бути із-за ще одної причини: по шляху (це вже, видно, така притаманність у слов'ян) ходили кури, качки, гуси, бо шлях вів попри, а то й через оселі. Плетені з лози огорожі нагадували мені українське Поділля. Дуже часто над шляхом звисали рясні дозрілі черешні.

Під вечір прибули ми на передмістя Праги, де без труднощів примістились в одній із гостинниць на нічліг — з умовою, що там дістанемо і сніданок. Того ж таки вечора у барі зустрів я дві німець-

кі родини із Східної Німеччини, які були в дорозі до Чорного моря в Болгарії. При склянках доброго чеського пива марки „Пілсен“ почалася і велася між нами бесіда на різні теми. Обидва німці були учасниками війни на східному фронті. Не було у них залишків колишнього гоштаплерства. Один з них мав дерев'яну ногу. Говорив мені, що свою власну залишив під Житомиром, наступивши на дріт — сполучений із замаскованою міною. Другий німець був пошарпаний шрапнелями гранати, після чого сповняв легшу службу для свого „райху“ в запілля фронту. Але по висадці альянтів післали його знову на фронт, де він вдруге зазнав поранення. Цим разом був він солідно пострілений англійською кулею під рамя. Говорив, що англійці захопили його раненим в Бельгії в полон. Лікували його разом із англійськими раненими вояками, а — як виликували — відправили до табору військовополонених німців, в Англії. Як полонений працював на ріллі. Перебування в Англії дало йому змогу підучи-

Гей же, в дорозу. Видід з Ноттінггаму, липень 1974

Фото Василь Потяк

тися англійської мови. Його англійська мова була краща, чим моя німецька — так, що ми розмовляли по-англійськи. Обидва німці признали помилковість гітлерівського уряду, його нерозумну політику на зайнятих теренах, особливо в Україні, яка могла стати союзником Німеччини. Німці — замість використати добру нагоду, яка б принесла користь обидвом народам, — заподіяли українцям велику кривду.

На слідуючий день по сніданні ми розпрощались. Німці поїхали до Болгарії, а я з дружиною вибрався оглянути чеську столицю Прагу.

Війна, окупація та комуністичний режим зробили своє в цьому — з іншої сторони — дуже гарному місті. Багато домів і деякі вулиці знаходяться у стані занепаду. На мою думку, потрібно, щоб управа цього міста витрачувала менше грошей на всякі комунопропагандивні плякати, яких в цій столиці ганебно багато, а зате більше фондів призначала на направи до мів і вулиць. Нових будинків, повоєнного часу, я не помічував, зате помітив великого розміру пам'ятник танковій армії під проводом якогось генерала Рибалки. Напис на пам'ятнику пояснює, що ця армія визволила Прагу від німецької окупації. Пам'ятник поставлено на середині вул. Кірова, тож немає сумніву, що своїм незручним положенням утруднює він рух на цій вулиці. Ми попрямували на гору (грунь) Градчани. На самій горі градчанського підвищення знаходяться солідні та й гарні будівлі. На подвір'я цих грандіозних забудов — з огляду на те, що вони обведені мурами, — треба перейти через величаву браму, де на сторожі стоять озброєні вояки. Я відчув, що це місце заслужило собі на велику повагу, бо історія цього місця — точніше: фортеці сягає у глибоку давнину. Колись тут мешкали чеські королі. Будівлі нераз зазнавали знищень від пожарів в наслідок воєнних дій. Чехи, однак, відбудували свої Градчани наново. Нині там є величава палата архієпископа, історичний військовий музей, національний музей, королівська палата, величаві храми св. Віта і

св. Юрія, монастир та ще ряд урядових будинків. З Градчан є гарний вид на Прагу, положену по обох сторонах ріки Волдави. В часі нашої мандрівки по місті, вступили ми до ресторану на обід. В цьому ресторані ще при вході вимагали від нас якихось купонів. На це я відповів, що ми туристи з Англії. Від моєї відповіді відношення до нас зовсім змінилося. Нас привітно попросили зайняти місця при столі і спитали, чи не могли б ми заплатити за обід англійськими грошми. Коли я погодився, почали нас скоро і чемно обслуговувати. Обід був у трьох данях з пляшкою вина. Коштував три англ. фунти. Коли взяти до уваги, що обід був добрий, то це недорого.

Того дня, в пообідніх годинах, ми вирушили в дальшу дорогу. В нашому пляні було переїхати Чехо-Словаччину вздовж. Покривджена Прага була вже за нами. Перед нами ще велике індустриальне місто Брно, а згодом менші вже міста — Тренчін, Жіліна, Банська Бистриця. Ці міста (й інші місцевості) добре закарбувалися в пам'яті вояків Дивізії УНА і в моїй пам'яті, бо і моя скромна особа була клітиною тієї боевої одиниці. Саме тому я вибрав цей шлях, бо мав бажання відвідати місця — пройдені нашими молодими ще ногами. А були тоді і веселі, і сумні сторінки в бутті наших молодих українських вояків...

В місті Брно не завважив я чогось інтересного. У вічі впадає те, що місто на советський уже лад облутане телефонічними і електричними дротами. Не можна не згадати ям по головних вулицях, що їх (яма) повибивали вантажні машини.

На нічліг примістилися ми в гостинницю — схожій на жидівську божницю. Згодом я довідався, що в передвоєнних роках цей будинок дійсно був жидівською божницею. Вигоди в цій гостинниці ми не мали. Комунальна лазня весь час була зайнята. Те саме слід сказати про вбиральні (туалети).

Вранці я зложив протест завідувачому за незадовільне снідання, за брудні горнятка, в яких подано нам каву.

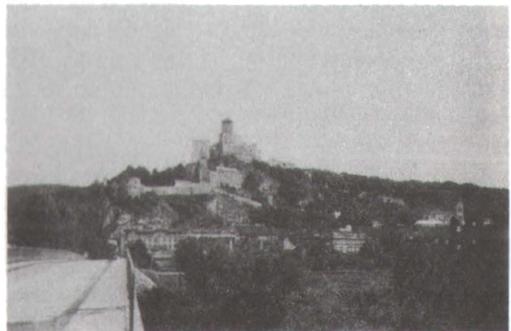
Гори Татри біля села Терхова
з фото-архіву Василя Потяка

По сніданку вибралися ми в дальшу дорогу. Того самого дня переїхали ми через місто Тренчін, котре і по нинішній день дотримується військової традиції. В цьому місті є великі військові касарні, на вулицях часто можна побачити чехо-словацьких вояків у пристойних одностроях. Звертаю увагу на однострої тому, що вони далеко кращого крою від тих, які я на слідуєчий день помітив на червоноармійцях. Проїжджаючи вулицею, що веде вздовж згаданих касарень, вказав я своїй дружині касарню, в котрій я перебував на підстаршинському вишколі протягом одного тижня, коли був приділений до четвертого куреня як вишкільник новоприбуваючих рекрутів. Військова традиція цього міста почалася ще за римських часів, про що свідчить положений над містом замок, що його збудували римляни. В римській імперії цей замок був найдальше на північ висуненим замком в центральній Європі. Згадаю ще, що ка-

сарні, про які мова, були — майже повністю — відступлені полкам нашої Дивізії під час нашого перебування на Словаччині восени 1944-го і у перших місяцях 1945-го року, перед відходом нашої Дивізії до Австрії.

Їдучи в напрямі Жіліни, мали ми в одному селі смішну пригоду. На дорозі перед нами повільно вихитувався на ровері старшого віку дядько. Гнав перед собою дві корови. Одною рукою тримав керівницю ровера, а другою тримав на плечах залізні вила. На своє нещастя, якраз перед нами, втратив рівновагу і — як колода — повалився впоперек дороги, не більше чотирьох до п'яти метрів перед нами. Я чомусь це передбачував та негайно скрутив вбік, щоб не переїхати дядька, і стримав автомашину. Зараз висів, щоб допомогти дядькові підвестися на ноги. Сталося це посеред села. Зараз позбігалися люди з усіх сторін, бо для них це була нещоденна подія, не тому, що дядько повалився з ровера і потовк собі лікті й коліна, а тому, що в їхнє село заїхали англійці. Між нами розгорівся великий „балак“. Розмовляли ми руками й ногами, децю по-німецьки, а теж і залишками словацької мови, які я зберіг ще у своїй пам'яті. Найбільше до діла мали ми з дітьми, що якраз вийшли зі школи. Діти як діти: засипали нас всякими питаннями. Треба було не тільки відповідати на питання, але й давати автографи, а це вже надіяло мене почуттям „артиста з Голлівуду“.

(Продовження буде)

Римський замок в місті Тренчін
Фото Василь Потяк

Гуцульська делегація з Галичини напередодні виборів у Карпатській Україні, 12 лютого 1939 року, в Рахові перед Народним Домом „Просвіти“.

Коли б хтось з читачів журналу „Гуцульщина“ був членом цієї делегації, або знав щось про неї, просимо повідомити про це редакцію журналу.

З родинної хроніки

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ ПОДРУЖЖЯ

п-тва Володимира і Анни Стахових в Торонті

П'ятдесятрічний ювілей подружжя — рідкісна, але радісна подія, особливо для тих, що мають змогу при Божій ласці дожити довгого віку.

Якраз цього, 1988, Божого Року, в якому українська нація відзначає тисячолітній ювілей хрещення Руси-України, Володимир і Анна Стахови в повному розквіті життя відзначили у вузькому колі родини золотий ювілей свого подружжя.

П'ятдесят років тому вступили в подружній стан у рідному містечку Солотвина, положеному над Золотою (Солотвинською) Бистрицею, в пасмі Горганів карпатських гір.

Не по своїй волі вони були змушені покинути рідні сторони, щоб оминати жорстоку дійсність, яка зависла над Україною, і податися на захід.

Коли опинилися поза межами рідного краю, не легко приходилося їм жити, бо

химерні обставини в час воєнної хуртовини не все були сприятливі. Однак, перебувши оцей нестабільний період і не маючи надії на поворот до рідного краю, що знайшовся під повною окупацією червоної Москви, рішили знайти для себе нову батьківщину й у ній поселитися.

Першою прибраною батьківщиною стали ЗСА. За старанням сестри Стефанії та швагра Миколи Чорних прибули вони до Нью Йорку, та й в цьому місті оселилися. Однак, під час перебування в Нью Йорку життєвий хід багатомільйонного міста впливав від'ємно на їх душевний і моральний стан. Взявши під розвагу обставини часу, рішилися на додатковий крок на дорозі свого життя та після відповідних старань прибули з родиною до другої прибраної батьківщини — Канади й поселилися в метрополітальному Торонті.

Проживши дві декади літ в Торонті, подружили в тому часі своїх дітей. В родині Стахових було четверо дітей, два сини і дві доньки. Всі при батьківській заохоті й допомозі досягнули університетську освіту, як також професійний стаж. Два сини з родинами замешкали в ЗСА, а дві доньки з родинами в Канаді.

Володимир і Анна на своєму пройдено-

му життєвому шляху все були зразковими, релігійними та добрими членами великої української родини. Свою велику любов до всього, що своє рідне, старалися вщепити в душу своїх дітей, і не сумніваюся, що їхні, вже дорослі, діти є вдячні за батьківську опіку та виховання.

Під теперішню пору Володимир і Анна перебувають на заслуженому відпочинку та при кожній нагоді відвідують своїх улюблених внуків, а мають їх дванадцять. Але все таки думками линуть у рідні сторони, до рідного краю, до якого, мабуть, не будуть мати змоги вернутися.

При цьому варта згадати, що Володимир і Анна є діяльними членами Гуцульського Товариства ім. Марка Черемшини в Торонті, як також Анна є скарбником Українського Світового Об'єднання Гуцулів.

З нагоди свого золотого ювілею п-тво Володимир і Анна Стахові склали 50 долларів на пресовий фонд журналу „Гуцульщина“.

Від Видавництва „Гуцульщина“ вітаємо дорогих Стахових із золотим ювілеєм — нехай Милосердний Господь благословить їхню майбутність та кріпить їх на здоров'ї ще на многі літа.

Володимир Пилип'юк

40 ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ПОДРУЖЖЯ ВАСИЛЯ І ГАНІ КІЗЛАНІВ

в Гамільтоні

Недавно, точніше 21 серпня ц. р. Василь і Ганя Кізлан поспішали на уродини своєї внучки Наталі. Вони несли подарунки і в душі раділи що пережили всячину — добро і злидні, виховали своїх дітей, а тепер вже дочекались і внуків. З такими думками вони їхали до своєї дочки Галини, яка справляла ці уродини для своєї доні.

Тим часом Галина мала інші пляни. Вона запросила всю родину, приятелів і знайомих своїх родичів, щоби разом з ними зробити несподіванку своїм родичам і справити їм 40-літній Ювілей їхнього подружжя.

Дуже часто так буває, що несподіванка не вдається; хтось виговориться, або інші обставини якимось так складуться, що легко догадатися про якусь підготовку. В цім випадку несподіванка залишилась несподіванкою до останньої хвилини. Ювіляти догадалися, що вони не прийшли на уродини своєї внучки аж тоді коли увійшли на подвір'я і побачили так багато знайомих, а особливо тих, що приїхали здалека. Вони аж тоді збагнули, що вони прийшли на передчасний 40-літній Ювілей свого подружжя. Передчасний тому, бо властиво 40 років буде аж в жовтні. Ганя Кізлан завжди говорила, а навіть

чванилась тим, що вона ніколи не плаче, однак цим разом і в цій ситуації — не могла вдержати сліз. Але це були сльози радості.

Була гарна літня погода і зібрані гості, хоч було їх багато, вигідно порозміщувалися довкола басейну до купання і забавлялися при чарках різних напитків. Трохи пізніше о. Роман Ганкевич відмовив молитву і почалась перекуса. Кожний підходив до стола і набирав на тарілку, що було кому під смак.

Смачну перекуску з додатком різнородного солодкого печива дбайливо приготувала господиня дому. Вона, хоч молода ще жінка, але знаменито вив'язалася. Все виходило в неї дуже справно. Дивлячись на те все, то мимоволі приходить на думку питання... чи часом дочка не плянує перевищити свою маму в таких справах????

Присутні гості кілька разів відспівали Ювілятам „Многая літа“, і складали свої побажання, щоби вони прожили ще других 40 років.

Присутній

УРОДИНИ МАРКІЯНА ТРУТЯКА

в Торонті

У неділю, 21 серпня 1988 року, батьки Мирослав і Люба Трутяки відзначили гостинною перший рік народження сина Маркіяна.

З цієї нагоди хресні батьки Людмила Трутяк і Тарас Ксьондзик дарували 20 доларів на журнал „Гуцульщина“.

Многая літа Маркіянові!

Весільні дзвони

20 серпня 1988 року у суботу Катруся і Степан Бойчуки віддавали свою дочку Наталку за Александра Рубена. Молодих вінчав о. Дмитро Паньків у Свято-Миколаївській церкві при 770 Квін вулиці в Торонті. Весільне прийняття, яке розпочав молитвою о. Ярослав Левицький, відбулося в Голидей Інн при вулиці 89 Честнат у Торонті. Після молитви гості піднесли чарки вина та заспівали „Многая літа“ молодій парі.

Батьки молодих, бажали своїм дітям всякого добра та многая літа. Гості добре забавлялися, а багато ще прийшли на другий день до хати п-ва Бойчуків і там продовжували „Поправини“.

Щира подяка Катрусі і Степанові Бойчукам, а Наталці і Александрові Рубинам бажаємо багато щастя, здоров'я і всього добра в подружньому житті.

Галя Трутяк

В суботу, 23 липня 1988 р. в Українській Католицькій церкві св. Димитрія при 135 Ля Роз вулиці в Етобіко, повінчалися Беверлі та Іван Фірчуки. Весільне прийняття відбулося в церковній залі церкви свв. Петра і Павла при 1490 Маркгам вулиці в Скарборо. На весільну гостину прибуло коло 500 гостей, а їх тала гуцульська троїста музика.

Заля була надзвичайно гарно прибранна, столи завітчані, їдження дуже добре зготоване і подане. Пишні, князь і княгиня усміхаючись, сповняли свої обов'язки радо вітали гостей. Гості забавлялись до пізньої ночі при звуках доброї музики.

Довго будуть гості згадувати вдаль весілля бажуючи Беверлі та Іванові Фірчукам всього найкращого на новій дорозі їхнього подружнього життя.

Галя Трутяк

Посмертні згадки

ВІДІЙШЛА ВИДАТНА ОДИНИЦЯ

Гуцульська громада в діяспорі втратила визначну членку. Дня 17 червня 1988 року померла бл.п. **Параска Олексюк** з роду Ткачуків, що походила з села Шешори Косівського повіту на Гуцульщині. Проживала вона з родиною у Філядельфії, і тому її смерть пережило болюче Гуцульське Т-во „Черемош“ і вся близька до нього громада.

Параска Олексюк народилася у 1898 році. Походила з великого роду Ткачуків. У її родині було дванадцятро дітей, з того жило шестеро дівчат і три хлопці. Виростаючи в такій громаді дівчат, Парася вже змалку брала участь у хатній роботі, а також помага-

ла в господарстві. Згодом почала цікавитися виробництвом, їй найбільше відповідало ткацтво, і вона скоро вправилася у тканні полотна, ліжників, взористих верет і запасок. Також навчилася вишивати та писати писанки шешорськими взорами. Взагаліному любила дотримуватися усіх прийнятих гуцульських обрядів і звичаїв. Закінчила місцеву народну школу, яка існувала в той час. У 1920 році Парася вийшла заміж за Степана Олексюка, шешорського легіня. Він походив як на той час вже з свідомої родини. Його батько Іван Олексюк був знайомий з Іваном Франком, від якого привозив літературу, яку з до-

вірними шешорцями читали за закритими вікнами, щоб ніхто не бачив і не доніс.

Шешори були тоді занедбаним селом, бо тодішній парох був москофілом і дібрав собі відповідного вїята та інших неприхильних для освіти села осіб, з якими гальмував національно-просвітний рух. Ця діяльність батька Степана з його однодумцями таки добилася зміни „проводу“ села. Ще до Першої світової війни Шешори стануть до боротьби з хрунїством, темнотою і п'янством. Новоприбулий о. Рогожинський стає духовим покровителем села. Постала „Просвіта“, згодом „Січ“, а вкінці кооператива, „Рідна Школа“ та інші установи. Всюди мав свій вплив як вже не Іван, то його син Степан Олексюк. У такій атмосфері відкрився Парасі більш сприятливий світ. Вона з більшою охотою ще краще пізнає і збагачує своє вміння в ділянці гуцульського мистецтва. Цьому також сприяють хатні обставини, бо старша господиня хати теща Настя, вдова по батькові Степана, коли побачила замилювання невістки до домашнього промислу, дальше віддано займалася хатньою працею. Це не означало, що Парася занедбала обов'язок господині. Вона вмїла варити гуцульські страви, але їй хотїлося пізнати й інше куховарення. І вона зчасом таки навчилася варити так, як у місті. Бож у них бували гості-літники з міста. Шешори славляться гірським здоровим кліматом, і туди приїжджало на літо багато гостей, між ними такі особистості як Філярет Колесса з дітьми зі Львова, родина Кордубів з дітьми з Тернополя, родина Мазуренків з Тернополя, дружина Івана Франка Ольга з двома синами Тарасом і Петром та інші. Вони замешкували в домі Олексюків, мандрували горами та купалися в річці Пістинці з гарними водопадами. Гуцулка Парася дуже шанувала і поважала дорогих гостей, а вони її. Це стало причиною того, що родина Колессів запросила Парасю до Львова, де вона — за два тижні побуту — оглянула місто та відвідала українські установи і імпрези Львова. Ця подорож назавжди залишилася милим спомином в її житті.

У молодих Олексюків не було дітей і коли ще так молодою померла мати Парасі, вона взяла на виховання найменшого брата Дмитра, якому тоді було три роки. У родині Олексюків залунав дитячий смїх, а Дмитрові не забракло материнської опіки, тим більше, що й теща Настя його полюбила.

Згодом життя в Шешорах ще більше розгорнулося. При „Просвіті“ постають різні ділянки діяльності, а при тому драматичний

гурток, до якого належить також Парася. Тут вона приймала найрадше характерні ролі, і кажуть, що добре в них справлялася, одержуючи похвали від „панів-літників“, які залюбки приходили на сільські драматичні вистави та Чайні Вечори.

Згодом для Парасі приходять ще більшї громадські обов'язки. У Шешорах постає місцевий кружок „Жіночої Громади“. Туди увійшли заміжні жінки, старші і молодші, а також дівчата. Розпочалася різнородна праця, як підготовка до національних свят, ювілей визначних українських постатей, курси куховарства, плетення та інших корисних робіт. На світлинї бачимо цю громадку жінок, що згуртувалися біля своєї голови Парасі Олексюк. Це вона стоїть посередині з китицею квітів у руках, а довкола неї старші і молодші, які разом з нею проводили живу діяльність жіночого руху в Шешорах.

Врешті вибухла Друга світова війна. Польщі нестало, але прийшов новий окупант далеко грізніший. Перестали діяти місцеві товариства, настали грізні часи. Серце Парасі нераз потерпало за чоловіка Степана і брата Дмитра, але якось Господь їх охоронив. Але тут знову невеселе пережиття німецької окупації, а потім дорога у незнане. І пішла Парася з чоловіком Степаном та братами Василем і Дмитром, з торбою на плечах, зрешуючи гіркими сльозами рідні гуцульські плаї в сторону Карпатської України, а там на захід. Покійна Парася немов відчувала, що вже ніколи не прийде їй більше побачити рідну Україну і свою чарівну Гуцульщину.

І так скитаючись, у 1950 році Олексюки прибули до Америки і осїли у Філядельфії. Не легко приходилося починати тут, без мови та засобів до життя. Парася працює в кравецтві та веде хатню господарку. Згодом стає краще. Вони влаштувалися у власній хаті, та й у міру можливости включилися в громадське життя Філядельфії. Парася дальше цікавиться гуцульським мистецтвом, творить його та знайомить з ним своїх і чужих. Стає членом-основоположником Гуцульського т-ва „Черемош“ та бере активну участь у всіх його імпрезах, а також допомагає у творенні та придбанні оригінального гуцульського одягу. Передплачує жіночий журнал „Наше Життя“, стає членом Українського музею, а останньо меценатом Українського Освітнього Культурного центру. Коли музей Союзу Українок Америки розписав конкурс обрядового печива, Парася взяла в ньому участь. У співпраці з кузинкою Анною Василяшук відтворила ве-

сільне печиво і весільне деревце свого села Шешори. Той показ захоплював відвідувачів виставки обрядового печива, а виконавці одержали признання. Про писанки Парасі нехай розкаже інший конкурс музею, що зібрав найбільш стилеві писанки з Гуцульщини. Між ними красуються її писанки, як доказ справжнього давнього писанкарства.

Не минуло Парасю велике горе, коли в 1964 році відійшов у Вічність її чоловік Степан. Вся гуцульська громада, а особливо ті, що знали його, відчували втрату людини товариської вдачі, доброго українця та вірного сина Гуцульської землі. Похоронили його на православному цвинтарі у Бавед Бруку, де його могилу увінчав надгробник Миколи Бутовича. Біля нього тепер спочила його вірна дружина Парася. У похороні взяла участь уся гуцульська громада. Особливу пошану віддали Парасі під час Панахиди молоді члени „Черемошу“ стійкою біля домовини. Коли

опісля засіли до поминок, всі прислухалися до промов та до сумного-прощального голосу трембіти. Говорили про пройдений шлях Парасі і її чоловіка, підкреслюючи їхній вклад в організоване українське життя. Збірка на нев'янучий вінець на могилу Покійної принесла \$1,600 на видавничий фонд монографії „Гуцульщина“ при УСОГ та \$600 на Український Освітньо-Культурний Центр у Філадельфії.

Останнє слово сказав Дмитро Ткачук, який від себе і від родини, тут і там в Україні, сердечно подякував усім за участь у похороні дорогої і незабутньої сестрички, яка була для нього як мати, а також за промови та щедрі пожертви. Усі були свідомі того, що покинула їх скромна, але видатна донька Гуцульської землі, що лишила слід, де проживала — у рідному краю чи на поселенні.

Ліда Бурачинська

Бл. п. СТЕПАН ГРЕКУЛЯК

У середу, 13 липня 1988 року, по довгій і важкій недусі, відійшов у вічність Степан Грекуляк, член Гуцульського Товариства ім. Олекси Довбуша в Боффало, Н.Й.

Степан Грекуляк народився в 1912 році в селі Старі Кути на Гуцульщині. Мав дар до мистецтва та музики. Змалку навчився розписувати писанки та різьбити на дереві. Ще в рідних Старих Кутах організував свою власну джазову оркестру і виступав з нею на забавах і весіллях.

У роках Другої світової війни покинув Гуцульщину і після років скитання поселився в місті Боффало. Тут оснував родину і включився у громадське життя. Був членом парафії св. о. Миколая і Осередку СУМ-у ім. Лесі Українки.

Коли в Боффало оснувалось Гуцульське Товариство ім. Олекси Довбуша, змісця став його членом і включився в його працю. Провадив курси писанкарства для пластової і сумівської мо-

лоді. Його різьба і писанки були все окрасою виставок українського народного мистецтва.

В останні роки свого життя втратив владу у ногах. Важко було йому говорити. Однак і далі цікавився працею Гуцульських Товариств, линув думками на рідну Гуцульщину і мріяв, ще хоч раз побачити рідні Старі Кути.

Похоронні обряди відбулись у суботу, 16 липня 1988 року. Перевели їх отці парафії св. о. Миколая Мар'ян Струць і Андрій Чорний. На цвинтарі св. Матвія прощав його від гуцулів Ігор Чмола. Після похоронів відбулись поминки в Українському Домі „Дніпро“. Провадив ними голова Гуцульського Товариства ім. Олекси Довбуша Михайло Мочерняк. Споминами про Степана та про Старі Кути поділився з присутніми односельчанин покійного Олекса Романюк. Переведено теж збірку на пресовий фонд журналу „Гуцульщина“, яка принесла 228.00 дол.

Гуцульське Т-во ім. О. Довбуша

ВІДЙІШЛА У ВІЧНІСТЬ 100-ЛІТНЯ ГУЦУЛКА ОЛЬГА НАКОНЕЧНА

6.VII.1887 — 15.IV.1988

Прожити на цім світі 80 років щастить багатьом, прожити 90 років це вже рідкість, але прожити 100 років — це вже небувала річ, і дуже рідко ми чуємо про таких одиниць, а особливо про осіб з близького нам середовища.

Такого поважного віку дочекалась наша гуцулка, ОЛЬГА НАКОНЕЧНА (род. Ковч), дружина покійного о. Наконечного довголітнього пароха в селі Ферескуля (тепер Черемошна) над Білим Черемошем.

Дня 6-ого липня 1987 року в оточенні рідні і приятелів, добродійка Ольга Наконечна величаво відзначила свій 100-ий ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ. Не цілий рік пізніше — 15 квітня 1988, на 101-році життя столітня гуцулка, за Волею Всевишнього, покинула цей світ, повний терпінь і страждань, і відійшла у вічність, де нема ні болю, ні печалі, тільки безконечне життя.

Покійна народилась 6 липня 1887 року у священичій родині. Виховалась в релігійно-національному дусі, тому цілий час працювала для Церкви і народу. По закінченні Дівочого Інституту, а потім Музичної Консерваторії, вийшла заміж за о. Антона Наконечного. Одружившись, разом виїхали на парохію до Ворохти, а згодом до Ферескулі, де перебували цілий час.

Життя покійної не було легке. Вона пережила страхіття двох світових війн, а особливо другої. Найперше мадяри заарештували о. Наконечного, який тільки чудом врятувався від розстрілу. Старший брат покійної пропав без вісті в німецьким концтаборі. А вже найбільше нещастя стрінуло покійну, коли в 1941 році большевики арештували і заслали на Воркуту її дочку-одиначку, Марусю Наконечну-Вергун. Недовго потім, в 1942

Ольга Наконечна і Василь Кізлан,
голова Т-ва „Прут“

році, з розпуки і туги за своєю донею, помер о. Наконечний, і покійна залишилась сама.

В 1944 році, перед другою більшовицькою окупацією, покійна залишила рідні землі. Спочатку жила в Німеччині, а наколи стало можливо, в 1951 році виїхала до Америки. Спочатку замешкала в Клівеленді, а звідти переїхала до Рочестеру, Нью Йорк, і там перебувала до кінця свого життя.

Осамітнена, на чужині, не переставала думати про долю своєї доньки. Її материнська інтуїція відчувала, що донька ще живе... Хоча мучиться десь там в сибір-

ських концентраційних таборах, але живе... Покійна не переставала молитися і благати Господа, щоби Він дозволив їй побачити свою дуньку хоча перед смертю. Видно, що Всевишній вислухав її молитов. Покійна, не тільки що побачила свою доню, але й натішалась нею більше чим 10 років, аж доки не перестало битись її палке, але втомлене — гуцульське серце.

Покійна, до кінця свого життя цікавилася земляками-гуцулами і завжди питала про їхнє життя і працю. Великою втіхою для неї було, коли в день своїх СО-ТИХ уродин вона побачила гуцула в повнім гуцульськiм строю.

Відійшовши від нас навіки, покійна залишила в глибокiм жалю свою доню Марусю, своїх земляків і багато знайомих.

ВІЧНА ЇЇ ПАМ'ЯТЬ!

Василь Кізлян
бувчий парафіянин

Бл. п. ДМИТРО ЩУР

8.IX.1922 — 31.V.1988

Покійний народився в селі Рудка, західня Україна. Зарання зачав свою скитальщину. Вже в 1941 році опинився на праці в Німеччині. По закінченні війни переїхав до Америки. Там в 1949 році одружився з Катериною Мецканюк, гуцулкою з села Ростокі, Косівського повіту. В 1959 році обоє переїхали до Рочестеру в стейті Нью Йорк і там замешкали настало.

Покійний Дмитро, гуцул по-подружжю, полюбив Гуцульщину і гуцульські традиції. Як свідомий українець належав до різних організацій, в тому числі і до Гуцульського товариства. Був передплатником журналу „Гуцульщина“ і радо брав участь в Гуцульських З'їздах.

Але не міг приїхати на цьогорічний Гуцульський Храм, що відбувся на Верховині, бо Всевишній мав інший плян для нього; 31 травня 1988 року Він покликав його до Себе.

Дмитро Щур

Покійний залишив в глибокiм жалю дружину Катерину і двоє дітей — Юлю і Михайла.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Присутній

В його пам'ять дружина покійного передала \$20.00 на передплату журналу і \$25.00 на пресовий фонд. Щире спасибіг.

Бл. п. ІВАН ВАРВАРУК

У суботу 27 серпня 1988 року у церкві св. Покрови при вулиці Лідс у Торонті, о. д-р Мирон Стасів відслужив св. Літургію і Панахиду за спокій душі бл. п. Івана Варварука, в першу річницю від дня смерті.

Після відправи, присутніх запросила до своєї хати Ангеліна, дружина покійного, на поминки.

Згадуючи теплими словами Івана Варварука та його заслуги для гуцульської громади, гості зложили 87 дол. на журнал „Гуцульщина“ як нев'янучий вінок в його світлу пам'ять.

Щира подяка всім жертводавцям, а Тебе, Іване, будемо пам'ятати вічно.

Галя Трут'як

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Нью-Йорк, 13 березня 1988.

Дорогі Брати Гуцули!

Я вправді бойко і то з серця Бойківщини Синевідсько Нижне між Сколем і Болеховом, але моя дружина бл.п. Володимира з Гардецьких походила з серця Гуцульщини — народилась у Криворівні, де її дідуньо всч. о. Олексій Волянський був парохом понад 30 років. Перед кільканадцяти роками написала вона цікавий спомин про наших священників на Гуцульщині „Мій дідуньо“, що був надрукований в „Америці“. Для вшанування її пам'яті я створив фундацію „Ценко добро творити“, що кожного року роздає на різні благодійні цілі 6-8 тисяч доларів.

Дякую, що Ви присилаєте мені Ваш журнал, добре і цікаво редагований, та що важніше, що організуєте гуцулів з цілого світу, щоб дальше, на чужині, не забували про свою вужчу батьківщину — Гуцульщину, що має таку цікаву історію в житті нашого народу...

На будуче прошу не чекати аж 2-3 роки, доки заплачу передплату. Мені здавалось, що заплатив, мабуть, перед півроком. Та час скоро минає, а старший чоловік, мені вже 78 років, може забути... Найгірше це те, що коли б я помер, Ви втратили б гроші.

Пересилаю чека на 30.00 дол., з цього 10.00 дол. на пресовий фонд та бажаю Вам дальших успіхів у Вашій корисній праці.

Ваш друг і приятель,
д-р Микола Ценко

Куритиба, 12 березня 1988 року

До Видавництва „Гуцульщина“
в Торонто, Канада

Добрий день!

Шановний Пане Володимир Пилипюк!

Насамперед хочу довідатися про Ваше здоров'я, родини, бо я і моя родина усі здорові.

Пане В. Пилипюк, також хочу Вам подякувати за „Гуцульщину“, яка приходить точно і ми завжди читаємо.

З цим листом посилаю Вам мою посвідку з університету, що я на шостім році медицини. При кінці року, а точніше 22 грудня, о 9-тій годині вечора в театрі відбудеться моя градуація. Також при кінці року в грудні буду мати іспити на резиденцію. Мало часу в мене, тому що маю науку, обслуговуємо хворих разом з лікарями, учимося, даємо лекції. Що шість день маємо дижур, а по дижурі вранці знову наука так що, приходжу вечором додому перемучена й завжди є дещо зробити в хаті. Як буду мати запрошення на градуацію, то вишлю також Вам.

У Вас танцювали наші танцюристи з якими я танцювала тому два роки, але я не можу опускати шпиталю (можу стратити навіть один рік, через один місяць) тому й перестала танцювати.

Кінчу цих пару слів, другий раз напишу більше.

Привітайте від мене всіх гуцулів і моїх добродчинців. Бувайте здорові!

Дебора Х. Равлик

РІЗДВЯНІ ПРИВІТАННЯ

Наступне 14-те число журналу „Гуцульщина“ повинно вийти з друку перед Різдрвом. З уваги на це, просимо всіх наших Читачів, що бажали б привітати з Різдрвом Христовим і Новим Роком своїх рідних, приятелів і знайомих, прислати свої святкові побажання, не пізніше 1-го листопада, щоб пізньою присилкою не стримувати своєчасної появи журналу.

Щиро дякуємо!

Видавництво „Гуцульщина“

СПРОСТОВАННЯ

У 12-му числі журналу „Гуцульщина“, у статті д-ра Михайла Лози „Юрій Федькович“, у надрукованій частині вірша „До неї“ (ст. 6), у слові „розбили“ пропущено літеру „з“ (9-ий рядок вірша). Просимо виправити помилку.

Строфа вірша, з помилкою, повинна звучати так:

*Що доля судила, що Господь судив,
Що в небі писали нам зорі,
Те люде розбили, спалили, зіжгли...
Що люде не збавлять на світі?*

На сторінці 10 трапилася помилка: надруковано „Три гуцульські доді“, а повинно бути „Три гуцульські доли“.

За помилки перепрошуємо.

Редакція

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ГУЦУЛЬЩИНИ“

до дня 31 серпня 1988 р.

Михайло Гапчук — Галіфакс,
В. Британія \$134.00

д-р Галина Клюфас —
Сиракюз, Н.Й. \$25.00
Зиновій і Ірина Роговські —
Торонто \$15.00
Лідія Зазуля — Торонто \$10.00
Олекса Романюк — Міссісага ... \$10.00
Анна Непийвода — Амгерстбург \$10.00
Марія Левицька — Нью Йорк ... \$10.00
В. і О. Бойцуняк — Воррен, Міш. 10.00

**Всім Вельмишановним Жертводавцям
найсердечніша подяка!**

Видавництво „Гуцульщина“

ПОЖЕРТВИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ УСОГ до дня 31 серпня 1988 р.

Ярослав Гальчук — Ст. Кетеринс \$130.00
Орест Віндик — Едмонтон \$85.00
Марія Букоємська — Торонто ... \$20.00
Ніна Марусяк — Гамільтон \$20.00

**Вельмишановним Жертводавцям
найсердечніша подяка!**

Скарбник — Анна Стахів

„ГУЦУЛЬЩИНА“

Квартальник: появляється у січні, квітні, липні й жовтні.

Редакція застерігає собі право виправляти й скорочувати надіслані матеріали й не відповідає за зміст платних оголошень. ■ Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ■ Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.

■ Передруки й переклади дозволені за поданням назви журналу.

Річна передплата в Канаді й ЗСА — 10.00 дол. Окремий випуск — 3.50 дол.

В усіх інших країнах — рівновартість 10.00 ам. дол.

Передплату, пожертви на видавничий фонд, статті, дописи й світлини посилати на адреси, подані на 2-ій сторінці **обкладинки**.

ПРЕДСТАВНИКИ ЖУРНАЛА „ГУЦУЛЬЩИНА“

Боффало:	Торонто:	Гамільтон:	Філадельфія:	Англія:
Muchajlo Sawulak	Anna Stachiw	Wasył Barchuk	Dmytro Tkachuk	Wasył Potiak
170 Thorndale Ave.	22 Terryelen Cr.	18 Ottaviano Dr.	7517 Alma St.	19 Burlington Rd.
West Seneca, N.Y.	Etobicoke, Ontario	Hamilton, Ontario	Philadelphia, Pa.	Sherwood,
14224	M9C 1H7	L9B 1T2	19111	Nottingham NG5 2GR
Tel.: (716) 822-2138	Tel. (416) 621-7752	Tel.: (416) 388-9318	Tel.: (215) 722-8262	England

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКА ОЛИВНА ФІРМА

COMPLETE HOME COMFORT!

- Automatic Computer Controlled Delivery
- 24 Hour, 7 Day Radio Dispatched Service
- Home Heating Equipment Sales and Service
- C.O.D. Delivery on Request.

PHONE: (416) 232-2262

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

NEWMARKET: 145 Main Street S. — Tel.: 895-4231

OSHAWA: 183 Bloor Street East — Tel.: 728-5138

SERVING TORONTO AND VICINITY FOR OVER 25 YEARS.

УКРАЇНСЬКА ІМПОРТОВА ФІРМА

FIRCHUK'S TEXTILES AND HOME FURNISHING

Toronto Head Office:

610 Queen St. W., Tel. 364-5836

Toronto, Ont. M6J 1E3

Hamilton Branch:

293 Ottawa St. North, Tel. 549-2005

Winnipeg Branch, Manitoba:

992 Main Street, Tel. 586-7094

ВИСИЛАСМО БАНДЕРОЛІ В УКРАЇНУ І ДО ІНШИХ
КРАЇН ЕВРОПИ ВАГОЮ 10 КІЛОГРАМІВ

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА (ТОРОНТО)

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

1944 — 1988

44 РОКИ ПРАЦІ ДЛЯ ВАШИХ УСЛУГ

Наше завдання — допомагати Вам і Вашій родині, нашій громаді та піддержувати українську культуру.

КОРИСТАЙТЕ З НАШИХ ФІНАНСОВИХ УСЛУГ:

- ★ ТРИ ВІДДІЛИ!
- ★ 24-ГОДИННА ОБСЛУГА, АВТОМАТИЧНИЙ КАСИР
- ★ ОЩАДНОСТІ (безплатне Асир. Забезпеч. \$2,000-\$4,000)
- ★ ТЕРМІНОВІ ДЕПОЗИТИ
- ★ РРСП
- ★ ЧЕКИ ДЛЯ ПОДОРОЖУВАННЯ
- ★ МІЖНАРОДНІ І ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ
- ⊗ І БАГАТО БІЛЬШЕ ПОЛЕКШ!

Спільно з Вами зможемо продовжувати нашу працю і допомагати українській громаді в наступних роках

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

HEAD OFFICE: 295 COLLEGE ST., TEL. 922-1402, 922-2797

BRANCH OFFICES: 2397 BLOOR ST. W., TEL. 762-6961

3635 CAWTHRA ROAD, MISSISSAUGA, TEL. 272-0468

325 THE EAST MALL, ETOBICOKE, TEL. 233-1254